גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ

נִפְלָאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

משיח בן יוסף מכוון כנגד תחושת העבר של כלל ישראל. כל התנהלות יוסף מבוססת על חלומות שחלם בעבר והוא זוכר אותם היטב. גם ביחס לעם ישראל כולו יוסף הוא 'מנהיג העבר' המלווה את העם, כבר מיציאת מצרים בה נאמר "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". באותו אופן, משיח בן יוסף פותר את מצוקות העבר, את כל טראומות הגלות שהצטברו אצל כלל ישראל.
משיח בן דוד הוא תודעת הנצח של הכלל. דוד המלך חי בזיקה לנצח — על מלכותו נאמר "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם" והוא "חי וקים" למעלה מתודעת הזמן.

[מתוך השיעור 'מקטנות לגדלות במודעות לזמן']

אחרי־מות–קדשים תשפ"ה

הגליון מוקדש לזכות הת' **דוד** שי' **ויסבלום** לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות – **כ"ט ניסן תשפ"ה**.
שיגדל להיות **ח**סיד **יר**"ש **ול**מדן

353 | שנה שביעית

אחרי־מות־קדושים ה'תשפ"ה

04 **התפתחות מקטנות לגדלות**
נקודה מעובדת
הקדמה למושגי קטנות וגדלות

06 **מקטנות לגדלות במודעות לזמן**
סעודת משיח (ח"ז)
התבוננות חסידית בכוונות האריז"ל לספירת העומר

22 **פרקי אבות** פרק ג משנה יג
סיג לחכמה
שתי שתיקות על כל דיבור

23 **וספרתם – פניני ספירת העומר**
שער החמישים
סופרים בשתיקה את השער החמשים

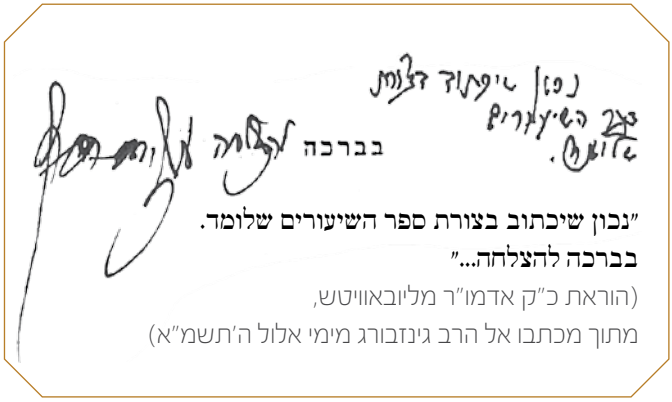
26 **הסיפור החסידי**
אלקא דמאיר עננ
רבי מאיר בעל הנס

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
המעבר מתלמוד תורה לישיבה קטנה
וסגולה לזרע של קיימא

29 בָּאָבוֹר טִיגָּרִיס
אֲנַן בְּחַבְיבוּתָא
רָזִי יְסַפֵּר לָנוּ לָמָּה דַּוְקָא רַבִּי שִׁמְעוֹן
בַּר יוֹחַאי זוֹכֶה לְהִלּוּלָא גְּדוֹלָה וּמְיֻחֶדֶת

העלון מופק ע"י עמותת **אוהבים להיות יהודים**.
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה ℥ אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד. בברכה להצלחה..."
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל די בכל אתר ואתר ובתוכם לקוראי **נפלאות** הי"ו. **שבת פרשת אחרי־קדושים** בפתח ועמה גליון חדש מלא בכל טוב.

מה בגליון?

השבוע בגליון שיעור **אחד יחיד ומיוחד** – חלקה השביעי של **סעודת משיח** – שיעור **מופלא**, **עמוק** ו**חדשני**, שבעצם הופך את היסודות הראשוניים שהונחו בשבוע שעבר [בשיעור **'זכרון, זמן ומודעות'**] ל**בנין מפואר**.

השיעור – **מקטנות לגדלות במודעות לזמן** – מגדיר מחדש את **התפתחות המודעות האנושית** לפי מושגי הזמן – **חיים בהוה, הסתכלות מתוך העבר, מבט אל העתיד וחיבור אל הנצח**. הוא ממחיש בכמה דוגמאות יפהפיות **כיצד ניתן ליישם את מבנה ההתבוננות** הזה על תחומים שונים. השיעור מסיים בהתבוננות בכל **שנים עשר פרצופי האצילות** מתוך ההגדרות החדשות של המודעות והזמן, תוך השוואתם ל**דמויות התנ"כיות** המקבילות אליהם, שהופכת הכל ל**מובן ונגיש**. נושא **הקטנות והגדלות** כנראה עוד ילווה אותנו בהמשך ימי הספירה, וכדאי לתת עליו את הדעת. שיעור ארוך, רחב ועמוק, ש**מי שילמד אותו בנחת יראה נפלאות!**

במדור **מענות ותשובות** ב**גליון הקודם** הודפס מענה לשאלה **האם עדיף שבחור בגיל ישיבה ישב וילמד או יעסוק בפעילות אחרת**, חשובה ככל שתהיה. למענה צורף 'דירוג' של עדיפויות בגיל האמור **שמקורו בתשובה אחרת** שכבר הודפסה ובה לא היתה כלל התיחסות ל**התיישבות בגבעות** (לפי השאלה אז). כמובן, **הכוונה לא היתה לדחות את הפעילות בכיבוש הארץ מחוץ למדרג הזה**, אלא רק להדגיש ש**הדבר הראשון** במעלה **בגיל האמור** הוא **התמסרות ללימוד תורה בשקידה והתמדה** (כפשוט, כל פעילות אחרת – למי שלא מסוגל ללמוד בישיבה – צריכה להעשות על פי תורה, בכל גדרי ההלכה ומתוך משמעת לסמכות תורנית).

ולסיום, **הודעה משמחת**: בע"ה **ביום חמישי** הקרוב, **ליל ל"ג בעומר**, תתקיים **התוועדות חגיגית עם הרב ביצהר**. פרטים מלאים בגב הגליון.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשיות אחרי־קדושים הבעל"ט:
נ"ך יומי – שמואל א' פרקים יד־כג; **משנה – סנהדרין** פרק ה.

נקודה

מעובדת מתוך שיעור

התפתחות מקטנוּת לגדלוּת

מחזורים של גדילה

ראשית חיי האדם, מתחלת ההריון ועד לבגרות המלאה, היא תהליך התפתחות מובהק — מתכלית הקטנוּת ועד לשלמות הגדלוּת. האדם נקרא "מהלך" ואסור לו להפסיק להתקדם. בכל פעם עליו לשאוף ליעד חדש, גדלוּת שביחס אליה הוא עדיין קטן.

תהליך ההתבגרות ממחיש זאת היטב: התהליך שמתחיל בראשית ההריון, ועובר דרך כל שלבי העיבור, נחתם בלידה, בה מגיח לאויר העולם יצור חי, אדם שלם ומפותח. אבל האדם הזה רק מתחיל כעת תהליך גדילה, במהלכו הוא יונק התלוי באמו, והוא יסתיים בגמילה, ההופכת אותו לעצמאי. וגם אז הוא אינו אלא תינוק קטן, שצריך לגדול בגוף ובנפש, בשכל וברגש, עד שיגיע לבגרות בגיל מצוות, בו הוא נחשב גדול ובעל אחריות על עצמו. ובכל זאת, ברור שזהו רק תחלת תהליך ההתבגרות, שיסתיים רק כשהוא יהיה בוגר ויציב דיו כדי להקים בית נאמן בישראל (בו יתחיל התהליך מחדש, בגידול ילדיו שלו).

המחזוריות הזו מלמדת שגם בהמשך החיים צריכים להמשיך להתפתח, להבשיל ולהתבגר, להציב כל פעם יעדים חדשים ולצמוח שוב ושוב מקטנוּת לגדלוּת.

מקטנות א' לגדלות ב'

את תהליך ההתפתחות המחזורי הזה מתמצתת הקבלה לארבעה שלבים יסודיים — קטנוּת א', גדלוּת א', קטנוּת ב', גדלוּת ב'. השלבים הללו מתפרטים עוד ועוד, וחוזרים בהיבטים ובמעגלים שונים, אבל ממבט־על התהליכים כולם נכללים בארבעת השלבים.

עיקר הענין הוא שגם אחרי שאדם סיים תהליך של צמיחה, מקטנוּת לגדלוּת, עליו להכיר שזהו שלב ראשון בלבד, ושוב עומד לפניו תהליך דומה. קל להבין שגם מי שהגיע לגדלוּת מסוימת לא צריך להסתפק בהישגיו, ותמיד עליו לשאוף לעוד — מגדלוּת אחת לגדלוּת שניה, "מחיל אל חיל". החידוש העיקרי הוא שבין גדלוּת אחת לשניה מופיע שוב שלב של קטנוּת, שלפעמים אפילו משתמשים לגביו בדימוי של 'עיבור שני'. אי אפשר 'לדלג' מגדלוּת אחת לגדלוּת חדשה, אחרת וגבוהה באין־ערוך, בלי לעבור שוב דרך קטנוּת. אי אפשר לעבור מפסגת הר אחד לפסגת הר שני בלי לרדת לעמק שביניהם (ובסגנון השגור בחקירה ובחסידות: בין 'יש' ל'יש' נדרש שלב של 'אין').

אמנם, הקטנוּת השניה איננה זהה לקטנוּת הראשונה, לא צריך (וכנראה גם אי אפשר) לחזור באמת אל הרחם. בקטנוּת השניה אמנם חווים ירידה ביחס לגדלוּת הראשונה, ואולי אפילו מרגישים שכל ההישגים הקודמים הלכו לאיבוד, אבל יש בקטנות השניה 'רושם' מהשלבים שקדמו לה, היא מפותחת ועמוקה יותר. אין כאן נסיגה לאחור, אלא ירידה בעברו השני של ההר,

אל הדרך שמתקדמת לפסגה הבאה. כך מסביר אדמו"ר הזקן בהקדמת החלק השני של התניא את סוד "שבע יפול צדיק וקם" — כדי להגיע למדרגה חדשה צריך הצדיק ליפול ממדרגתו הקודמת ושוב לקום אל המדרגה החדשה, אך "כי יפול לא יוטל", ועל אף שנדמה לו שהוא חזר למצבו הראשוני, לפני שהיה צדיק, הוא עדיין "למעלה מכל האדם בעבודתו, כי נשאר בה בחינת רשימו ממדריגתו הראשונה" (וממילא, בכל התבוננות שכזו, הכי מרתקת היא מדרגת הקטנות השניה).

ימי ספירת העומר הם תהליך של התפתחות, מהקטנות של יציאת מצרים, שנמשלה ללידה, ועד לבגרות של מתן־תורה, בו עם ישראל 'עומד על דעתו' ומקבל עול תורה ומצוות. ואכן, הכוונה היסודית של האריז"ל לימים אלו מורכבת מארבעת השלבים הללו (באופן משוכלל ומורכב, שמתפרט לשמונה מדרגות שמופיעות בשבעת הימים שבכל שבוע ובמכלול של שבעת השבועות, שאין כאן המקום להסבירו), ואין מתאים יותר מימי הספירה להעמיק בהם.

ארבעה שלבים בהתפתחות הנפש

את ארבעת השלבים שמוסברים מגדיר במושגים של קבלה, מתרגמת החסידות למושגים נפשיים. אפשר וראוי לזהות את ארבעת השלבים הללו באין־ספור הקשרים של תהליכי התקדמות בחיים, התפתחות הנפש והליכה מחיל אל חיל בעבודת ה' לתחומיה השונים. אך לכל לראש, ראוי להכיר את ההסבר השגור בחסידות למושגים הללו כמדרגות שונות ביחס לקב"ה:

קטנות א' היא האמונה, שהיא יסוד הכל. באמונה אין עדיין שום השגה או בהירות — ילד קטן והאדם הפשוט ביותר מאמינים במלוא העצמה, גם ללא כל הבנה ותפיסה באלקות. גדלות א' נקראת השגת המציאות — זו כבר השגה באלקות, אליה מגיעים על ידי התבוננות מעמיקה, אך עדיין היא תפיסה שכלית בלבד. זו הכרה במציאות ה', ואף יכולת לומר לגביה כל מיני הגדרות, ללא 'הכרות קרובה' עם ה'. קטנות ב' היא הבטחון — בטחון איננו מבוסס על השכל, הוא חזרה למקום יסודי בנפש, ועדיין הוא 'מפותח' יותר מהאמונה, משום שהוא מצייר את הטוב, מציב יעד ובוטח בעזרת ה' לממש אותו. השלב האחרון, גדלות ב', הוא ראית המהות — בסיום התהליך מגיעים אל היעד, זוכים ל'מפגש' עם ה' שאינו רק הבנה מרחוק אלא הוא מעין ראיה של ממש, הכרות קרובה וממשית, "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון".

אמנם, תהליך ההתבגרות מקטנות לגדלות הוא, לכל לראש, התקדמות המתחוללת על ציר הזמן. לכן, מתבקש להגדיר את ארבעת השלבים כהתייחסויות לזמן עצמו: קטנות א' היא חווית ההוה — הבסיס הכי פשוט של המודעות, עוד לפני המודעות לציר הזמן. גדלות א' היא כבר המודעות לעבר, שביחס אליו נקודת ההוה היא תמיד סיכום של כל מה שהיה עד כה — פסגה מסוימת של הכרה, מתוך סך כל הנסיון, ההישגים והתובנות, שנותנת הקשר ומשמעות להוה. אבל אסור לאדם להסתפק בידע ובהישגים הנצברים מן העבר — צריכים לפנות אל העתיד, והמבט אל העתיד הלא־ידוע מחזיר את האדם לקטנות — זו קטנות ב', השואפת לעתיד עם ה'רושם' של כל העבר. כשצולחים את התהליך כולו, מגיעים לגדלות ב' — דבקות ביעד האלוקי בה מתעלים מעל הזמן, כאשר העבר, ההוה והעתיד מתבטלים מול הנצח.

גם התהליך המרובע הזה, הנוגע בממד הזמן שבתשתית עולמנו, משמש כבסיס לאין־ספור התבוננויות, הנוגעות לחיי הפרט ולחיי הכלל. הרי כולנו שואפים, בסופו של דבר, להתעלות מהקיום הזמני והחולף ודווקא דרכו ומתוכו להגיע אל הממד בו הכל מקבל משמעות נצחית, לה זוכים רק מתוך הדבקות ב"אלהים חיים ומלך עולם".

שיעור

סעודת משיח (ח"ז)

מקטנות לגדלות במודעות לזמן

קיצור מהלך השיעור

בסיומה של סעודת משיח זכינו ל**מהלך מרתק ומשיחי**, המעמיק **בכוונה היסודית של האריז"ל לספירת העמר** ומרחיב אותה להתבוננות **על כל קומות המודעות ועל כל התפתחות ההיסטוריה**. המבנה שהתחדש השנה בהתוועדות פורים (והודפס בגליון הקודם) מקבל כאן ביאור רחב ועומק חדש, שהופך אותו ל**מובן וישים בהתפתחות שלנו** בתחומים שונים. **פרק א** מסביר בעומק כיצד המושגים **קטנות א'**, **גדלות א'**, **קטנות ב'** **וגדלות ב'** (עיקר כוונת הספירה), מקבילים ל**הוה־עבר־עתיד־נצח**, שבכל אחד מהם יש **מבט אחר** על המציאות ו**התכוננות אחרת** בתוכה. **פרק ב** לוקח את החידוש הזה ממש ומדגים אותו בשלש התבוננויות יפות ומוחשיות – **בלימוד תורה, ביחס למחשבות זרות בתפלה ובמדרגות של יראת ה'**. **פרק ג** העמוק והמופלא מתרגם את הכל ל־**12 מדרגות של מודע ועל־מודע**, מכוון אותן ל־**יב** פרצופי האצילות והופך את כל ההתבוננות לקרובה ומרתקת כשהוא מקביל כל אחד מהפרצופים ל**דמות מוכרת אחרת מהתנ"ך**. שיעור רחב, עמוק ו**משנה־תודעה** שכדאי ללמוד בנחת ובישוב־הדעת מתחילתו ועד סופו.

א. התפתחות המודעות בסדר הזמנים

קטנות וגדלות בימי הספירה

הכוונות העיקריות של ספירת העמר בכתבי האריז"ל מתייחסות להתפתחות של המודעות בארבעה שלבים — קטנות א', גדלות א', קטנות ב', גדלות ב'[א] (שכתהליך אחד הן בעצם שתי מדרגות בקטנות ושתי מדרגות בגדלות, קטנות וגדלות א' הן קטנות שבקטנות וגדלות שבקטנות ושתי מדרגות ב' הן קטנות שבגדלות וגדלות שבגדלות, ודוק). דברנו על המדרגות הללו לא מעט בתקופה האחרונה[ב], גם בהתוועדות פורים[ג],

נרשם (מהזכרון וממחברת הרה"ח גיורא־מנחם שי' בן יעקב) ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. שביעי של פסח תשפ"ה – כפ"ח.

א דרושי פסח וספיה"ע בשעה"כ ופע"ח.

ב שיעור כ"ח שבט השתא – טרם פורסם (וראה גם שיעורי שבת נח ו־ו' אדר השתא).

ג בחלקה האחרון של ההתוועדות – פורסם בגליון תזו"מ.

וכעת בעצם נשלים את מה שהתחלנו לדבר אז. אצל המקובלים לא מכוונים בספירת העמר שום כוונות אחרות[ד] — רק מכוונים את הכוונות של הספירה, בונים את המוחין בארבעת השלבים הללו. כל מה שעושים בספירת העמר הוא בעצם להגיע לכל מה שהיה בליל הסדר. בליל הסדר נכנסים בבת אחת כל המוחין ("נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם"[ה], כאשר גילוי עצמותו יתברך הוא הוא הגאולה), אבל אחר כך — בהיות שה' רחם עלינו והוציא אותנו לפני הזמן, "כי ברח העם"[ו] — הם מסתלקים וצריכים לשחזר אותם שלב אחרי שלב בימי הספירה, עד שזוכים להפנים הכל ב"זמן מתן תורתנו", זמן של "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות"[ז].

> בליל הסדר נכנסים בבת אחת כל המוחין, אבל אחר כך הם מסתלקים וצריכים לשחזר אותם שלב אחרי שלב בימי הספירה

ימי ספירת העמר, מהקרבת קרבן העמר "ממחרת השבת"[ח], הם ימים של תיקון העמר — עמר שעורים, שהוא מאכל בהמה[ט] (ובפרט "מאכל חמור", סוד "חמר שעורים"[י]). הפסוק אומר "וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה"[יב] ומבואר[יג] שיש נשמות מעטות שהן בבחינת "זרע **אדם**", נשמות ד־**מה** (נשמות דאצילות), להן שייכת עבודת הצדיקים, ונשמות שהן בבחינת "זרע **בהמה**", נשמות ד־**בן** (נשמות דבי"ע), להן שייכת עבודת הבינונים (והן רוב ככל הנשמות). בספירת העמר 'סופרים' את הבהמיות — כמו שאומרים היום שאני 'סופר' מישהו', מחשיב אותו — דהיינו מתייחסים גם לבהמיות ונותנים לה את המקום שלה. המקום של הבהמיות הוא המקום הכי תחתון בסדר ההשתלשלות, אך הוא־הוא המקום בו חפץ השי"ת להיות לו דירה בתחתונים[יד] — שגם ה'חמור' יכיר במלכותו יתברך ויתבטל אליו באמת. בימי ספירת העמר נותנים לחמור־חמר את כל הכבוד הראוי לו, שדווקא בו מתקיים "וימלא כבודו את כל הארץ"[טו], את כל הארציות, "והארץ האירה מכבודו"[טז]. לכן מלך המשיח — שימי הספירה הם הימים הכי מסוגלים לביאתו (כפי שמסר רבי אברהם המלאך לאדמו"ר הזקן)[יז] — רוכב על חמור דווקא[יח]. דווקא בעבודה שמתחילה מהמקום הכי נמוך בונים את הדרגות של המוחין דגדלות, עד שמגיעים למתן תורה ועד לתורתו של משיח, "תורה חדשה מאתי תצא"[יט].

קטנות א' – אמונה פשוטה

למדנו[כ] שיש כח אחד בנפש שלא נפגם

ד ראה נהר שלום לב, א. וראה ילקוט יוסף סימן תצג הערה נ (ובאותו ענין: בסעודת משיח תשנ"ו נתבאר שיש הנוהגים במשך ימי הספירה לחזור הרבה פעמים "היום כך וכך ימים לעמר", ונתנו לכך שלשה טעמים: הכנעה – החשש שמא ישכחו; הבדלה – זו הכוונה היחידה שמכוונים בימים אלו, ולכן יש להתמקד בה וכל פעם לכוון אותה טוב יותר; המתקה – על פי פנימיות ניתן להוציא ידי חובה את הזולת גם במצוות שבגופו והחזרה היא 'מבצע ספירת העמר' בו מזכים בספירה עוד ועוד יהודים).

ה הגדה של פסח, מגיד.

ו שמות יד, ה. וראה תניא פל"א.

ז ראה אוצר מנהגי חב"ד ניסן־אייר־סיון עמ' רפט.

ח ויקרא כג, טז.

ט סוטה ט, א.

י רש"י ב"ק יט, ב.

יא ויקרא כז, טז. סוד החמור שייך למצרים, "בשר חמורים בשרם" (יחזקאל כג, כ), ולעבודת העלאת החומריות על ידי מצות פדיון פטר חמור, כמבואר במ"א (ראה אוצרות יוסף דרוש ד סי' מה).

יב ירמיה לא, כו.

יג תו"א עד, ג. ובכ"מ (וראה חולין ה, ב).

יד תנחומא נשא טז.

טו תהלים עב, יט.

טז יחזקאל מג, ב.

יז ראה ביאוה"ז הצ"צ ח"ב עמ' תתקמה.

יח זכריה ט, ט. סנהדרין צח, א (ובחדא"ג למהר"ל על אתר, ובכ"ד בדא"ח, וראה מאמר "אשתו כגופו בדור הגאולה" בספר רוחו של משיח).

יט ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

כ בח"ו של סעודת משיח – התפרסם בגליון הקודם.

בקטנות א' אני לא מבין מה קורה איתי ברגע הזה, לא מבין מה ה' רוצה לומר לי בכל מה שקורה, אלא רק מאמין בה' ומאמין שכל מה שהוא עושה הוא לטובה

בשבירה — כח האמונה. גם אחרי נפילה ושבירה, כאשר מגיעים לתכלית הקטנות, האמונה עדיין קיימת בנפש, ויש בה את הכח להקים לתחיה את כל מה שנשבר ומת. במושגים שאנחנו מדברים עליהם כעת, קטנות א' היא האמונה (כמו שכתוב בחסידות[כא] ולמדנו הרבה פעמים[כב]).

בברסלב נוהגים בזמן הזה, סיום אחרון של פסח, לעשות סעודת הודיה על נס ההצלה של מורנו הבעל שם טוב[כג] — שהוא גם הסבא־רבא של רבי נחמן[כד] — בדרך לארץ ישראל. בתוך הסיפור הזה הבעל שם טוב הגיע לתכלית הקטנות. הוא מצא את עצמו על אי בודד, עם תלמידו ר' צבי, כאשר הם כפותים והשובים שלהם מתכננים להרוג אותם. ר' צבי שאל את הבעל שם טוב — 'למה הרבי לא עושה שום דבר? שהרבי ייחד איזה יחוד וננצל מכאן!'. הבעל שם טוב ענה לו שהוא שכח כל מה שהוא יודע, ושאל את ר' צבי אם הוא זוכר משהו. ר' צבי אמר שגם הוא לא זוכר כלום, חוץ מאותיות האלף־בית, והבעל שם טוב אמר לו — 'אתה זוכר את האלף־בית?! אז תזכיר לי...'. ר' צבי התחיל לומר אלף־בית עם הבעל שם טוב, ואז חזרו לבעל שם טוב המוחין והם נצלו. אחרי שהאניה אליה עלו כשנצלו טעתה בדרכה ובמקום להגיע לארץ ישראל הגיע חזרה לאיסטנבול הבין הבעל שם טוב שההשגחה אומרת לו לא לנסוע לארץ ישראל, והוא חזר על עקבותיו[כה].

בחב"ד בזמן הזה אנחנו עושים את סעודת משיח — לא רק מודים על נס ההצלה שהיה בעבר, אלא מגמת פנינו קדימה, לחשוב על העתיד, על המשיח ועל תחית המתים. המחשבה על העתיד היא כבר שלב יותר מתקדם — קטנות ב', כמו שנסביר — אבל כאשר הולכים לרצוח את הבעל שם טוב הוא נמצא בקטנות א'. הוא שכח את כל התורה[כו], שנותנת כח לעשות מעשים ולשנות את המציאות, הוא לא זוכר כלום מהעבר וגם לא חושב על העתיד, אבל בודאי הוא לא שכח אפילו לרגע אחד את האמונה בה', שכוללת גם את האמונה שהכל לטובה[כז].

גדלות א' – להבין את המסרים

שוב, בקטנות א', המצב הכי נמוך ובסיסי — שהוא יסוד הכל ("יסוד היסודות ועמוד החכמות", בלשון הרמב"ם[כח]) — אני לא מבין מה קורה איתי ברגע הזה, לא מבין מה ה' רוצה לומר לי בכל מה שקורה, אלא רק מאמין בה' ומאמין שכל מה שהוא עושה הוא לטובה. מהו המעבר לגדלות א'? בגדלות א' יש כבר יכולת מסוימת להבין את המסרים שה' משדר לי במה שקורה איתי. בדרך כלל כתוב שגדלות א' היא השגת המציאות — יש כבר השגה והבנה במה שקורה (גם אם רק בדרך של היקש שכלי, בלי ראיה ברורה שבאה רק בגדלות ב', כדלקמן).

כשהבעל שם טוב נפל לתכלית הקטנות הוא לא זכר שום דבר — וכשאין שום מטען של זכרון גם אין שום פשר למה שקורה לי ברגע

כא **לב לדעת** מאמר "אמונה ובטחון" פ"ו. ובכ"מ.

כב **חסדי דוד הנאמנים** ח"י עמ' 157; **שיעורים בסוד ה' ליראיו** ח"א עמ' פז; **מבחר שעורי התבוננות** ח"ט עמ' 135 ועוד.

כג ראה שיח שרפי קדש ח"ד אות רסד ועוד.

כד וראה הערה על כך גם בחלק הקודם של השיעור (הנ"ל הערה כ) – ושם נרמזו המושגים שלקמן בפנים – שמהיחוס הגשמי (אב־בן) מקבלים בעיקר את הזיקה לעבר (גדלות א') ומהיחוס הרוחני (רב־תלמיד) מקבלים את הזיקה לעתיד (קטנות ב'), ודוק.

כה שיח שרפי קדש ח"ב אות שו. ראה גם רשימות דברים ח"ב עמ' כא.

כו "אורייתא מחכמה נפקת" (זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א) ומח החכמה הוא מח הזכרון.

כז אפילו את האלף־בית, שמקורו ברישא דאין (התענוג שבכתר־עליון), היה צריך תלמיד הבעש"ט להזכיר לו, אבל אי־הידיעה שלו הוא בסוד רדל"א, האמונה בה' (הכולל גם את דעת דרדל"א, האמונה שהכל לטובה, וד"ל).

כח הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

הזה. אבל כשאדם עם קצת מוחין, עם קצת פקחות, מה שקורה לו מזכיר לו דברים שהוא כבר מכיר ויודע עליהם. הרבה פעמים אני רואה או חווה משהו, ויש לי מחשבה שכבר ראיתי או חוויתי זאת (מה שנקרא חווית דז'ה־וו), או שהוא מזכיר לי משהו שכבר קרה לי בעבר. הזכרון של העבר ומהות החוויה של ההוה תלויים זה בזה, ומכיון שהזכרון גם טעון במשמעות — אני משליך את המשמעות הזו על החוויה בהוה, והוא נותן לה איזה פשר. כלומר, הזכרון של העבר מקרב אותי לגדלות א' — להבנה של ההשגחה העליונה. כנראה אפילו אצל בעלי חיים יש לימוד מהעבר, זכרון נרכש שעוזר להבין סיטואציות, אבל ברור שאצל האדם הזכרון, החוויה וההבנה הרבה יותר מפותחים — וממילא מייצרים הבנה אחרת. התחלנו לדבר על הזכרון בפורים, החג בו נאמר "נזכרים ונעשים"[כט], אבל כבר אז אמרנו שכל ענין הזכרון מתחיל מפסח, שהרי כל הזמנים המקודשים של התורה — השבתות והחגים — הם "זכר ליציאת מצרים" (וכך גם מצוות רבות בתורה), וכעת אנחנו חוזרים להשלים את מה שהתחלנו אז.

> יש פסיכולוג גוי שטבע את המושג 'סנכרון'. הוא השיג נכון שאין מקרה, שהכל מתואם, הכל בהשגחה פרטית

ניתן דוגמה מסיפור מפורסם על אדמו"ר הצמח־צדק[ל]: פעם פנה אליו יהודי שהפריץ שהוא חוכר אצלו חושד בו בטעות בגנבה ופוגע בו. הוא שלח אותו ליהודי לא־חסיד במקום רחוק כדי שהוא יעיד עליו בפני הפריץ שאינו רמאי ויבקש ממנו חנינה. אותו יהודי כלל לא הבין מדוע הרבי הפנה אליו, אבל בסוף שכנעו אותו לבוא אל הפריץ. היהודי הגיע באמצע מסיבת יום ההולדת של הפריץ, שהתפעל מאד ושאל האם הגיע במיוחד לכבודו. היהודי לא ידע במה מדובר, והפריץ הזכיר לו — 'אינך זוכר אותי? אתה הצלת את החיים שלי!'. באחת הנסיעות של הפריץ הוא תעה בדרכו בשלג, והיהודי הכניס אותו לביתו ונתן לו להתחמם ולאכול וכו'. היהודי נזכר, נצל את ההזדמנות לפעול לטובת החוכר — ופעל את ישועתו. כשהגיעו אל הצמח־צדק לבשר את הבשורה הטובה, והתפעלו מהמופת הגלוי, הוא אמר שלא מדובר במופת. הוא הסביר שמאז ילדותו הוא 'רושם' במוחו כל דבר שהוא שומע ורואה, מתוך ידיעה שהכל בא לידיעתו בהשגחה פרטית. לפני כך וכך שנים הוא שמע שאותו פריץ תעה בדרכו וניצל על ידי יהודי מאותה עיר מרוחקת. כעת, כאשר הזכירו את הצרה שאותה פריץ עושה הוא שלף ממאגר הזכרון את אותה עובדה, והבין שהוא נתקל בה וזוכר אותה כדי להציל את אותו יהודי. זהו סיפור מובהק של חוויה יחד עם זכרון. כמובן, מדובר בצדיק[לא], ויש כעת משהו הרבה יותר מדויק ועמוק מגדלות א' רגילה, אבל יש כאן את אותו עקרון — שהזכרון של העבר עוזר להבין את המסר בהוה[לב].

כט אסתר ט, כח.

ל שיחות לנוער חשון תשכ"ג עמ' 3.

לא **זכרון** הוא גם מלשון "המול לכם כל **זכר**" (בראשית יד, י), שמירת ותיקון הברית (והוא סוד "יסוד אבא [מח הזכרון] ארוך ומסתיים ביסוד ז"א]"), מדרגתו של "צדיק יסוד עולם" (משלי י, כה. ראה זהר ח"א נט, ב). לכן הצדיק זוכר ביותר – (ומכלל הן אתה שומע לאו, מי שאינו שומר הברית נוטה לשכחה, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו..."). רבי יוסף ענגיל מבאר בארוכה שגדולי ה'זוכרים' בעם ישראל נקראו בשם יוסף, שומר הברית, כולל הבית יוסף, החיד"א, הוא עצמו ועמיתו הגאון מרוגאטשוב (שלא אמרו, אך תלמידיו רמזו גם אליו). וראה בארוכה, עם דוגמאות נוספות, דבש בפי (ריכטר) דרוש ו עמ' קלג. והנה, אדמו"ר הצמח־צדק לא נקרא בשם יוסף, אך הוא הסתלק ביום ההילולא של הבית יוסף (והסבירו שיש זיקה נשמתית ביניהם), וכן מסופר (ראה שיעור י"ט סיון תשס"ז) שהוא מסר לבנו הרבי מהר"ש את סימני ההיכר של צדיק שומר הברית בשלמות (סימנים אותם הוא זיהה ברמ"מ מוואורקי, הרבי השותק).

לב מסר הוא לשון מוסר – "שמע בני מוסר אביך" (משלי א,

מודעות לסנכרון

אפשר להעמיק עוד קצת בענין: יש פסיכולוג גוי — שלא נזכיר את שמו כעת — שטבע את המושג 'סנכרון'. הוא התכוון לכך שיש שני דברים שקורים יחד, למרות שאין שום סבה לכך, ויש בכך (ב'סנכרון') מסר מסוים. הוא השיג נכון — עד כמה שאינו יהודי מסוגל להשיג[לג] — שאין מקרה, שהכל מתואם, הכל בהשגחה פרטית.

אותו פסיכולוג גם הוסיף שההבנה של הסנכרון קשורה לא רק לזכרונות המודעים שלי, אלא גם למה שנמצא אצלי בלא־מודע, ושהלא־מודע עצמו מתחלק לשתי רמות — לא־מודע אישי ולא־מודע כללי (קולקטיבי), דברים ששייכים לכל העם (או לכל האנושות, או אף לכל הבריאה כולה), ובאים לידי ביטוי בעיקר בחלומות. זה בהחלט נשמע הגיוני. הדוגמה הכי מובהקת לזכרון קולקטיבי אצל העם היהודי — העם הנבחר על ידי ה' לפרסם את אלקותו יתברך לכל העמים, והעם בשבילו נברא העולם, "'בראשית' — בשביל ישראל"[לד] — היא "זכר ליציאת מצרים", יסוד הזכרון של כל מי שבשם ישראל יכונה. "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים [היום[לה], ובכל רגע תמיד]"[לו], כשהוא בעצם צריך לגלות זאת מתוך עומק הלא־מודע של הכלל (הקיים בלא־מודע של עצמו).

הדוגמה הכי מובהקת לזכרון קולקטיבי אצל העם היהודי היא "זכר ליציאת מצרים", יסוד הזכרון של כל מי שבשם ישראל יכונה

שוב, יש שלב ראשון של אמונה בהשגחה פרטית, שקיים בקטנות א', בו אני רואה שהעלה מתגלגל ומאמין שכל תנועה שלו וגם המקום שבו הוא נעצר הם בהשגחה פרטית מאת הבורא יתברך. אצל יהודי האמונה הזו היא בפשטות ובטבעיות, כעין מודעות טבעית, כפי שגלה מורנו הבעל שם טוב. אבל יש שלב שני, שאני מבין שקורים בו זמנית הרבה דברים והכל קשור — חתיכת הקש שמתגלגלת גם יצאה מהגג והשאירה בו חור, וגם זה חלק מהתכנית האלקית, ויש עוד המון משתנים שקשורים למה שקורה כעת והכל מתוכנן ומתוזמן יחד בהשגחה פרטית. בתפיסה הזו של ההשגחה יש הרבה יותר מוחין, והרבה יותר סיכוי להבין את המסר.

לדוגמה, אם אני מאמין בהשגחה פרטית ונופלת לי כוס מהשלחן, אני מבין שכך היה צריך להיות, ולכן לא כועס על הילד שהפיל אותה.... אבל אם נופלת לי חתיכת פת מהשלחן ומגיע עכבר ואוכל אותה — אני מבין שה' רצה שהוא יאכל את הפת, יש כאן מסר בנוגע לצער בעלי חיים. בכלל, אני לא שונא עכברים, גם אותם (כמוני) ה' ברא לכבודו (במסכת פסחים מדברים על תינוקות ועכברים...). מי שחווה רק את ההוה, המקרה החולף — גם כאשר בלבו פנימה הוא מאמין בהשגחה פרטית — יכול לבוא לידי כעס. אבל מי שחי מתוך מודעות לעבר ולסנכרון של הרבה דברים יחד מבין שלכל דבר יש רקע ו'חשבון' ואין אצלו שום מקום לכעס. זהו כלל גדול: כעס יתכן רק במי שנמצא בקטנות מוחין, לא במי שלו גדלות מוחין, זה כמעט הגדרה של קטנות וגדלות[לז] — ילד קטן כועס, מה שאין כן איש מבוגר באמת. בכל אופן, תשומת הלב לסנכרון בין שני אירועים שייכת לגדלות א', בה יש הרבה יותר הבנה מה קורה כאן.

קטנות ב' – מבט לעתיד

בעצם, מה שאמרנו כרגע הוא שבקטנות א'

ח). המסר־המוסר מאיר ממח הזכרון, מח החכמה (כפתיחת ספר משלי "לדעת חכמה ומוסר..."), כאשר האב מכשיר את הבן לשמוע את המסרים (היינו גדלות א' מצד אבא, וד"ל).

לג ואולי בזכות השגה זו - והעזרה שלו לאנשים מכוחה - הוא עתיד לחזור בגלגול כיהודי או כגר, וד"ל.

לד ראה רש"י ריש בראשית.

לה תניא פמ"ז.

לו ברכות נד, ב.

לז קול ברמה אות כו; דעת ותבונה פ"י; תניא פ"ו.

יש רק חוויה של רגע ההווה, בלי שום רקע ובלי שום הקשר — בלי שום זכרון קודם — אבל עם אמונה בה', בטוב שלו ובכך שכל מה שקורה הוא בהשגחה פרטית. בגדלות א' כבר נוספת גם המודעות לעבר, הזכרון שמאפשר לקשר דברים יחד ולהבין קצת את המסרים שטמונים בהשגחה הפרטית. הסדר הזה תואם את סדר הזמנים שמזכירים כל יום בתפלה — השלב הראשון הוא "הוי' מָלָך", בהוה, והשלב השני מוסיף את ה"הוי' מָלָך" בעבר. מה השלב הבא? התייחסות לעתיד — "הוי' ימלך"[לח].

בדרך כלל אנחנו מסבירים שקטנות א' היא אמונה וקטנות ב' היא בטחון. הבטחון הוא לעתיד — בטחון שיהיה טוב בטוב הנראה והנגלה לנו (כלומר טוב לפי ה"דעת תחתון" שלנו, לא רק לפי ה"דעת עליון" של ה', שהרי "אל דעות הוי' ולו [כתיב ולא] נתכנו עלילות"[לט] כולל את שתי הדעות, ומצד ה' נושא ההפכים גם "דעת תחתון" היא דעת אמתית לגמרי, וד"ל). בכל זאת, יש בבטחון ממד של קטנות ביחס לגדלות של הזכרון של העבר וההבנה של המציאות לפיו. בעבר יש ודאות[מ] — הוא כבר היה, הוא נמצא אצלי בזכרון ונסקר בתור עובדה ידועה ומסודרת[מא]. לעומת זאת, ביחס לעתיד יש

> הקטנות הזו היא קטנות ב', קטנות שבאה על רקע העבר שמלמד את ההוה וחדורה אופטימיות ביחס לעתיד (וזו מעלה גדולה)

אי־ודאות — אני בכלל לא יודע אם יהיה עתיד (אם יתהווה מאת הבורא עוד רגע לקיום היקום) ובודאי לא מה יהיה בו. איך אני יודע שמחר תזרח השמש? רק לאור נסיון העבר. בגדלות א' מרגישים שהעבר מלמד־מסביר את ההוה[מב]. כשחושבים על העתיד יש אי־ודאות — חוויה של קטנות (של 'איני יודע'[מג]) — אבל הקטנות הזו היא קטנות ב', קטנות שבאה על רקע העבר שמלמד את ההוה וחדורה אופטימיות ביחס לעתיד[מד] (וזו מעלה גדולה).

גדלות ב' – ראיה של נצח

אם הסברנו כעת שקטנות א' היא חוויה של ההוה בלבד, גדלות א' מוסיפה את הרקע של זכרון העבר וקטנות ב' היא המבט אל העתיד — מהי גדלות ב' (התכלית של כל התהליך)? מעל שלשת חלקי הזמן יש מבט של נצח — מקום שבו בכלל אין זמן (אחרי "הוי' מלך, הוי' מלך, הוי' ימלך" עולים ל"לעולם ועד", לא רק במשמעות של נצחיות הזמן, אלא במשמעות של נצח מוחלט, מציאות של 'אין זמן' כלל). בשפה המדוברת, 'אין זמן' היינו שאין מספיק זמן להספיק כל מה שרציתי. אך במצב כזה העצה היא להתקשר ל'אין זמן' האמיתי, לנצח האמיתי של ה' (ממצב של קטנות א' לדלג ישר

לח שמות טו, יח.

לט שמואל־א ב, ג.

מ וראה כתובות פ"ב מ"י על ה"נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן", ודוק.

מא כפי שלמדנו בפורים, שרש יותר גבוה של הזכרון קיים במדרגה שלמעלה מהזמן עצמו, במה שנקרא "סדר זמנים" (בראשית רבה ג, ז), ולמעלה מכך במחשבה הקדומה דא"ק בה "כולם נסקרים בסקירה אחת" (ר"ה יח, א, וראה המשך תרס"ו ד"ה "וספרתם"). הזכרון של העבר שנותן משמעות להוה הוא כמו לראות תמונה של כל העבר – ציור מתפתח – עד לרגע הזה, כשהכל מול העינים. בעולם שלנו, רק העבר נכלל בתמונה המסודרת הזו. במדרגה גבוהה יותר, אפשר לראות את כל המגלה של עבר־הוה־עתיד בבת אחת. כל התועדה הזו של סדר זמנים שייכת לליל־הסדר, וגם נותנת עומק במבואר שמורנו הבעל שם טוב, הרב המגיד ממעזריטש ואדמו"ר הזקן (שלישיה שנקראת בעצמה 'סדר') היו כולם מסודרים (לוח "היום יום" ז' תמוז) – הסדר הוא גדלות המוחין שמאפשרת להבין את ההשגחה הפרטית.

מב לקו"ד ליקוט ד (ליל י"ט וכ' כסלו תרצ"ד) ושיחת י"ב תמוז תש"ד סי"ד בשם מאמר החכם.

מג ממשה רבינו שאמר "כחצֹת" (שמות יא, ד), ולא 'בחצות', למדו "למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז" (ברכות ד, א) – לא (רק) מפני חשש הטעות של איצטגניני פרעה, אלא מפני שזהו עצם היחס לעתיד, ודוק. מד **עתיד** עולה **כב** ברבוע, **פורים־פסח** ("למסמך גאולה לגאולה") – מפורים "נזכרים ונעשים" בפסח העתידי, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו), מהעבר המתחדש ומתגבר בהוה לעתיד, "בניסן עתידין להגאל" (ר"ה יא, א), וד"ל.

גדלות א' היא ההתמדה, שאני מתמיד לחזור על העבר כדי לא לשכוח, והיא בונה את מח הזכרון שלי

לגדלות ב' — כמו שקורה בליל הסדר), ואז ממילא יהיה זמן להכל...

בהסבר הרגיל — לפיו קטנות א' היא אמונה, גדלות א' היא השגת המציאות וקטנות ב' היא בטחון (כנ"ל) — מסבירים שגדלות ב' היא ראית המהות. בעולם הזה הפסגה של הגדלות היא השגה שכלית, אבל לעתיד לבוא נראה את המהות האלקית — "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון"[מה], "וראו כל בשר יחדו כי פי הוי' דבר"[מו] (ואז גם יורגש כמה הגדלות הראשונה היתה 'עניה' וחסרה[מז]).

ב. דוגמאות של התפתחות

בשביל להבין את ההתפתחות מקטנות א' עד גדלות ב' צריך לתת לו דוגמאות. זהו נושא רחב, שצריך עוד להסביר ואפשר לתת לו דוגמאות רבות[מח]. כעת נתמקד רק בדוגמאות שממחישות ו'מיישמות' את החידוש בהסבר הפעם, שיש כאן התפתחות של הוה־עבר־עתיד־נצח:

"ללמוד וללמד"

נמחיש את ההתפתחות הזו בצורה פשוטה בסדר לימוד התורה:

תלמיד חדש בא לישיבה בפעם הראשונה, ומישהו יושב איתו ומלמד אותו משהו. התלמיד נמצא בתחלת הדרך, בקטנות א', וכל דבר שהוא לומד חדש עבורו — זהו מפגש ראשוני, בהוה, עם הלימוד. יש כאן חוויה של תורה, תפיסה של שכל, אבל בתוך ההוה. זה נכון לתלמיד חדש, וזה נכון לכל דבר חדש שאני לומד, מבין ותופס את הפשט שלו על אתר — זו תפיסה של קטנות א', מה שקטן משיג.

יש מצוה גדולה לחזור על הלימוד, והיא דורשת אתכפיא. פעם היו חוזרים מאה פעמים על כל דבר, ובשביל הפעם ה־101 היה צריך אתכפיא מיוחדת, כמו שחז"ל אומרים[מט] ואדמו"ר הזקן מסביר בתניא[נ]. בדור שלנו, שלא רגילים לחזור כל כך, כל החזרות הן קשות — צריך הרבה 'עבודה' בשביל לחזור, וכל חזרה היא חזרה בתשובה... למה התורה רוצה שנחזור? כדי שלא נשכח: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחיב בנפשו, שנאמר 'רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך'. יכול אפילו תקפה עליו משנתו? תלמוד לומר 'ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך', הא אינו מתחיב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו"[נא]. אדמו"ר הזקן מסביר בהלכות תלמוד תורה[נב] שהכוונה לאדם שלא חוזר כראוי, ובכך מסיר את הדברים מלבו — שה' יסלח לנו על חוסר החזרה... החזרה היא בשביל לחרוט את הלימוד במח הזכרון ועל לוח הלב — אני זוכר מה שלמדתי בפעם הראשונה ורוצה לא לשכוח אותו. גדלות א' היא ההתמדה, שאני מתמיד לחזור על העבר כדי לא לשכוח, והיא בונה את מח הזכרון שלי.

גם בקטנות א' וגם בגדלות א' אני עדיין תלמיד — בהתחלה תלמיד טרי (שלומד דבר חדש בהוה) ואחר כך תלמיד ותיק (שהלימוד שלו הוא חזרה על העבר, שינון והעמקה — חזרה בתשובה גם במובן של תשובה על שאלה בלימוד). שני השלבים הבאים הם כשעוברים מלהיות תלמיד בלבד להיות גם מורה. הלימוד בשני השלבים הראשונים הוא לימוד על מנת לדעת, אבל עיקר מצות תלמוד תורה הוא ללמד

מה ישעיה נב, ח.

מו שם מ, ה.

מז בסוד הסבר מורנו הבעל שם טוב ל"הא לחמא עניא" – שכל השגה (השייכת להא עילאה) היא "עניא" – כפי שדובר בתחלת סעודת משיח (בחלק שטרם פורסם).

מח ריבוי הסברים ודוגמאות היה בהתוועדות א' אייר בטבריא – שחלקה הראשון נדפס לקמן – ועוד לאלו־ה מילין בע"ה.

מט חגיגה ט, ב.

נ תניא פט"ו.

נא אבות פ"ג מ"ח.

נב שו"ע אדה"ז הלכות ת"ת פ"ב הלכות ג־יא (ובפרט שם הלכות ד ו־ז).

תורה[נג], ולכך שייכות קטנות ב' וגדלות ב'.

קטנות ב' היא כאשר אני לומד על מנת ללמד — יושב ומכין שיעור, וכך המחשבה שלי מכוונת בעיקר לעתיד, לאופן בו אסביר את הדברים, איך הם ישמעו ואיך יקלטו אצל התלמידים. למה זו קטנות? בגדלות א' נבנה אצלי מאגר של זכרון, הרבה ידע תורני, אבל כשאני מכין שיעור אני מסיח את הדעת מרוב מאגר הידע שלי ומתמקד רק בדבר המסוים שאני הולך ללמד (פעולה של צמצום, כמו שמתואר בחסידות בשם הרב המגיד נ"ע[נד]). יש כאן איזו נפילה מגדלות א', בה חקוק בזכרון כל מה שלמדתי בעבר.

אחרי כל ההכנות, אם אני זוכה ומוסר את השיעור מתוך גדלות דעת, אני כבר בגדלות ב'. עיקר גדלות ב' הוא דבקות, כמו שאפשר לראות בעוד דוגמאות[מח]. דוגמה לאמירת תורה מתוך דבקות היא הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, שכאשר כתבו את התורות שאמר והראו לו הוא לא האמין שהדברים יצאו מפיו[נה], או בעל המאור עינים שמחק מספרו כל תורה שהוא זכר שהוא אמר, משום שהיא לא נאמרה בדבקות הראויה[נו]. כשמוסרים שיעור, העיקר הוא לא לזכור את ההכנה — צריכים להכין, כפי שלומדים[נז] מהקב"ה עצמו, בו נאמר "אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה" ורק אז "ויאמר לאדם הן יראת אדנ־י היא חכמה וסור מרע בינה"[נח]. האמירה היא בזכות קטנות ב', הכנת השיעור ארבע פעמים בינו לבין עצמו כדי שיצא רהוט וטוב ובהתאם ליכולת הקליטה של התלמיד, אבל גדלות ב' היא כבר סוג של השראת רוח הקדש (עיקר הדעת[נט]). גם מי שלא זוכה לדבקות כמו הצדיקים הנ"ל יודע שכאשר מוסרים שיעור יש השראה ומתחדשים דברים שלא תוכננו (תופעה שהרבי הרש"ב מסביר[ס] כ"בינה יתרה נתנה באשה [הדבור בפועל] יותר מבאיש [המחשבה מראש]"[סא]) — בשעת מסירת השיעור מתקיים "הרחב פיך ואמלאהו"[סב], "פתח פיך ויאירו דבריך"[סג]. התופעה הזו, שהשלמות שלה היתה ב"שכינה מדברת מתוך גרונו של משה", היא עצם התורה. בגדלות ב' יוצאת מפיו של האדם, שזוכה להיות בטל ודבוק בה', התורה הנצחית עצמה — יוצא מהפה שלו הנצח.

> לפי סוג המחשבות הזרות שטורדות את האדם הוא יכול ללמוד היכן הוא נמצא

זו דוגמה טובה ומוחשית של הוה־עבר־עתיד־נצח כנגד ארבע הדרגות של קטנות וגדלות.

מחשבות זרות

ניתן המחשה טובה נוספת דרך נושא עיקרי בחסידות — המחשבות הזרות של האדם בתפלה. מחשבות זרות הן אפיון מובהק של קטנות מוחין, אך כפי שנראה, גם גדלות א' לקטנות תחשב ביחס לדבקות האמתית של גדלות ב', שרק בהגיע האדם אליה לא יכולות להיות לו מחשבות זרות. לפי סוג המחשבות הזרות שטורדות את האדם הוא יכול ללמוד היכן הוא נמצא:

יש מחשבות זרות שקשורות להוה — טרדות במציאות שמפריעות לאדם להתרכז בתפלה. בתניא אדמו"ר הזקן מתאר כדוגמה גוי שעומד

נג ראה בהגדרת המצוה ומקורה ברמב"ם הלכות ת"ת פ"א ה"א ובספר המצוות מ"ע יא.

נד ראה אור תורה אותיות א וֿפב. וראה ד"ה "איתא בפסיקתא" לר"ה מפאריטש.

נה דברים ערבים (ארמאן) ח"א, סיפורים מהאחים הקדושים רבי ר' אלימלך ורבי ר' זוסיא זלה"ה פי"ז.

נו זכרונם לברכה חשון במערכתו (עמ' שנב).

נז שמות רבה מ, א. וראה ד"ה "איתא בפסיקתא" הנ"ל; סוד ה' ליראיו שכ"ה.

נח איוב כח, כד־כח.

נט ראה רש"י על שמות לא, ג.

ס סה"מ תרנ"ט ד"ה "וֿט" של ר"ה".

סא נדה מה, ב.

סב תהלים פא, יא.

סג ברכות כב, א.

ומבלבל את האדם בתפלתו[סד], אבל יכולים להיות כל מיני דברים שמפריעים, והרבה מהלכות תפלה הן הכנות שאמורות להסיר את ההפרעות הללו[סה]. ההפרעות נובעות מכך שהאדם חושב על ההפרעות — אם הוא לא חושב על הסביבה היא לא תפריע לו. סימן מובהק של קטנות א' הוא שהאדם לא מצליח להסיח את דעתו מהסביבה, ממה שמתרחש מסביבו כעת. המחשבות הזרות שלו הן פשוט ההפרעות של ההוה.

בגדלות א' האדם מצליח להתנתק מהסביבה בהוה ולהתכנס אל המודעות הפנימית שלו — אבל גם יכולות להיות מחשבות זרות — כל מיני דברים שעולים בדעתו מהעבר, טראומות משמעותיות, בדיקת החשבון של עסקה שהוא עשה היום או שחזור של אירועי היום או השבוע. על אף שהמחשבות הללו זרות לתפלה, יש בהן גדלות מסוימת — מעין חשבון נפש (אלא שלא כעת הזמן המתאים לו).

סימן מובהק של קטנות א' הוא שהאדם לא מצליח להסיח את דעתו מהסביבה, ממה שמתרחש מסביבו כעת

בקטנות ב' האדם מצליח להשתחרר מטרדות ההוה וגם להסיח דעתו מהעבר, אבל עדיין יתכן שהוא יהיה מוטרד ממחשבות על העתיד — דאגות על מה שיהיה או תכנונים עתידיים. רב שמכין שיעור, אליו התייחסנו בדוגמה הקודמת, מוטרד מהשיעור ויתכן מאד שלא יפסיק לחשוב עליו גם כאשר הוא מתפלל. דוגמה לכך היא חתן הטרוד בטרדה של מצוה — מחשבותיו נתונות לעתיד — ולכן הוא פטור מקריאת שמע ומתפלה[סו]. כמובן, לא תמיד הטרדות העתידיות בתפלה הן הכנת שיעור או טרדה של מצוה — יש גם טרדות חומריות יותר... בכל אופן, יש כאן ירידה לקטנות, אחרי גדלות א', כי בעוד העבר ידוע וברור כל מחשבה על העתיד הלא־ודאי היא יחסית בגדר הרהורי כח המדמה, התייחסות לדברים שלא קרו והם בגדר "כולי האי ואולי".

אבל מי שזוכה לגדלות ב' מגיע לדבקות אמתית, בה אין מחשבה על ההוה, על העבר או על העתיד — אלא רק דבקות בנצח.

מדרגות של יראה

דוגמה אחרונה, עמוקה יותר, עולה מהתבוננות בפרק מג בתניא, בו אדמו"ר הזקן מדבר על מדרגות של יראה. יש בפרק חלוקה כללית לשני סוגי יראה, יראה תתאה וירא עילאה. על הראשונה נאמר "אם אין יראה אין חכמה"[סז], כאשר יראת שמים בסיסית מובילה לקיום מצוות התורה, ועל השניה נאמר "אם אין חכמה אין יראה", כאשר התורה והמצוות הן הכנה להגיע אליה.

אדמו"ר הזקן מסביר שבירא תתאה גופא יש קטנות וגדלות. הקטנות תוארה בפרקים הקודמים, והיא עצם החוויה של האדם שה' מסתכל עליו — "והנה ה' נצב עליו... ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי"[סח] (כפי שהאדם שמתעורר משנתו צריך לחוש שהמלך עומד עליו ורואה במעשיו[סט], או, אפילו כחוויה פשוטה יותר, ש'מסתכלים עלי', והרי אדם חושש ואומר "אל יראני אדם"[ע]). לעומת זאת, הגדלות של יראה תתאה היא יראה שנובעת מהתבוננות בגדלות ה', בכל סדר השתלשלות העולמות, ולמרות שיש בה הרבה גדלות מוחין היא נקראת "יראה חיצונית ותתאה, מאחר שנמשכת מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם להיות יש מאין כו'".

מתבקש לומר ששתי המדרגות הללו הן בגדר קטנות א' וגדלות א' (שהרי שתיהן במצב הנמוך,

סד תניא פכ"ח.
סה ראה טושו"ע סי' צב, ג.
סו ברכות פ"ב מ"ה.

סז אבות פ"ג מי"ז.
סח תניא פמ"א.
סט הגהת הרמ"א בשו"ע סימן א סעיף א
ע ברכות כב, ב (וראה תניא פמ"א).

של יראה תתאה), ומתוך כך למצוא גם ביראה עילאה קטנות וגדלות, קטנות ב' וגדלות ב'. אדמו"ר הזקן לא מחלק בפירוש את יראה עילאה לשתי מדרגות, אבל כשמדייקים בדבריו כן ניתן לזהות שתי מדרגות. הוא אומר "אך היראה עילאה ירא בשת וירא פנימית". בהתאמה לביטוי הקודם, "יראה חיצונית ותתאה", היה צריך לומר 'יראה פנימית ועילאה', אבל יש כאן הבחנה דקה בין "יראה עילאה" שהיא "ירא בשת", ל"יראה פנימית" ("שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה דחכמה היא כ"ח מ"ה והחכמה מאין תמצא ואיזהו חכם הרואה את הנולד פי' שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית'... ואי לזאת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבי ואין ואפס ממש כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש עצמה ואל יוציא אדם עצמו מהכלל שגם גופו ונפשו ורוחו ונשמתו בטלים במציאות בדבר ה'"). קטנות ב' היא המעבר מההתבוננות בחיצוניות העולמות, הלבושים של ה', להארה מהפנימיות של העולמות, האין האלקי שמהווה את היש (וכאן אדמו"ר הזקן לא משתמש בביטוי התבוננות, כי מדובר בסוג של חכמה־ראיה, הסתכלות, שכולה "רצוא" להכלל באלקות[עא]). בחיצוניות אפשר לתפוס ולהשיג, ויש כאן גדלות מוחין, אבל את הפנימיות לא ניתן לתפוס בהתבוננות, ולכן זו ירידה למצב של קטנות (המתאפיינת, ככלל, ב"רצוא" בלבד[עא]). גדלות ב', לעומת זאת, היא כבר חוויה קיומית של יראה־בשת, בה האדם מרגיש את עצמו כנקודה שחורה על יריעת אור־אין־סוף הלבנה[עב] ומתבטל לחלוטין מתוך תחושת הבושה העמוקה שלו בפני

> העתיד הוא נשמת העבר – אדם שאין לו 'עתיד' איננו חי, החיות־נשמה שלו היא העתיד שלו

ה'[עג] (פנימיות האלקות כאן היינו אור ה' הפנימי שבתוך הלבושים החיצוניים של סדר השתלשלות העולמות, אך ירא בשת הוא בפני עצמות אוא"ס, וד"ל).

ושוב במושגים שהתחדשו לנו כעת: הקטנות של יראה תתאה, קטנות א', היא חווית ההוה — המבט של המלך עלי ברגע הזה. בגדלות של יראה תתאה, גדלות א', אפשר להתבונן בעבר, דהיינו הרקע של המקום בו אני נמצא — סדר ההשתלשלות כולו. בקטנות של יראה עילאה, קטנות ב', מצליחים להסתכל על הפנימיות של המציאות שהיא בעצם הסתכלות על העתיד — "איזהו חכם? הרואה את הנולד". היחס בין החיצוניות והפנימיות הוא יחס של אחור ופנים, "אחור וקדם"[עד] — הפנים מופנות אל העתיד והאחור מופנה אל העבר ממנו אנו באים (ואפשר לנסח כך: העתיד הוא נשמת העבר — אדם שאין לו 'עתיד' איננו חי, החיות־נשמה שלו היא העתיד שלו, ודוק). הגדלות של יראה עילאה, גדלות ב', היא כבר בטול של כל ממד הזמן — חווית בושה קיומית של יצור המשועבד לחווית הזמן בעמידה מול הנצח שמעל לזמן לגמרי.

ג. יב פרצופי המודעות

ארבע מדרגות במודעות

בפורים השנה הסברנו־חדשנו ארבע מדרגות של מודעות, שהן בעצמן כנגד ארבע המדרגות של

עא וראה המשך "אחרי מות" תרמ"ט.

עב ראה שיעורים בסוד ה' ח"א עמ' קיד. ובכ"מ.

עג יושם לב שבקטנות א' הדגש אינו על גדלות ה', המלך המסתכל עלי, אלא על החוויה שלי, חווית הסובייקט, כאשר המלך מסתכל עלי. בגדלות א' יש תפיסה של גדלות ה' עצמו, הניכרת מתוך מעשה בראשית (במובנו הרחב, כל סדר ההשתלשלות) – התבוננות באובייקט. גם בקטנות ב' הדגש הוא על נוכחות ה' עצמו (הפנימיות שבתוך העולמות), ואילו בגדלות ב' שוב הדגש הוא על חווית הבושה הקיומית שלי. יש כאן חותם המתהפך של סובייקט־אובייקט־אובייקט־סובייקט (בסדר של "הוי' בחכמה [י] יסד ארץ [ה] תתאה] כונן שמים [ו] בתבונה [ה] עילאה]"), וד"ל. עד תהלים קלט, ה.

יש משהו הכי יפה בחווית ההוה ה'נקיה', בלי רשמים והסברים, רק מתוך אמונה טהורה בה', בטובו ובהשגחתו הפרטית

הקטנות והגדלות, בהתאם להסבר של מושגי הזמן:

מודע, שהוא המודעות להוה (והוא כולל גם את הטרום־מודע — דברים שנמצאים על סף המודעות ויחסית זמינים אליה).

תת־מודע, שהוא בעיקר הזכרון של העבר, התשתית לכל ההבנה שלנו את המציאות (התת־מודע, הן של הפרט והן של הכלל, מתייחס לזכרונות וחוויות של העבר, כלומר שיש תת־מודע של הפרט ויש תת־מודע של הכלל).

על־מודע, שמוסיף את הזיקה לעתיד הטוב שיצמח מכל משברי העבר (וכנ"ל הוא כולל שתי רמות של על־מודע, העתיד של הפרט והעתיד של הכלל).

לא־מודע, שהוא בטול כל המודעות האנושית לגילוי האלקי, ראית המהות, בטול לנצח שלגמרי למעלה מהזמן.

יב פרצופי האצילות

באותו שיעור אמרנו, בקיצור נמרץ, שכל ארבע המדרגות מתקיימות בשלש דרגות — בתוך המודע, בלא־מודע האישי (personal unconscious) ובלא־מודע הכללי (collective unconscious) — כך שבסך הכל יש שתים עשרה מדרגות, המקבילות לשנים עשר פרצופי האצילות. אחרי השיעור שאלו איך אפשר לדבר על כל ארבע המדרגות בכל הקומות — איך אפשר לדבר בתוך המודע (חוץ מהטרום־מודע, הקרוב למודעות) גם על תת־מודע, על־מודע ולא־מודע? איך אפשר לומר שבתוך הלא־מודע האישי או הכללי יש מדרגה של מודע? התשובה היא ההסבר שקושר את ארבע המדרגות למושגי הזמן — בכל אחת מהקומות אפשר לדבר על חוויה של ההוה, על זכרון של העבר, על זיקה לעתיד וגם על נגיעה בנצח שמעל הזמן.

מהם **יב** פרצופי האצילות? מלמעלה למטה, ישנם ארבעה פרצופים של הכתר, עתיק ונוקביה ואריך ונוקביה, שהם ארבע הדרגות בלא־מודע הכללי. למטה מהם יש ארבעה פרצופים של המוחין, אבא ואמא עילאין וישראל סבא ותבונה, שהם ארבע הדרגות בלא־מודע האישי. למטה מהם יש ארבעה פרצופים של המדות, ישראל ולאה ויעקב ורחל, שהם ארבע הדרגות בתוך המודע[עה].

ארבעת פרצופי המודע

נתחיל מהסבר ארבע הדרגות שכנגד ארבעת הפרצופים התחתונים, הכל בתוך "**והנגלת** לנו ולבנינו"[עו] (תחום המודע־הגלוי):

פרצוף רחל הוא חווית ההוה, קטנות א' ("ושם הקטנה רחל"[עז]), מדרגת "בתי" הראשונה והחביבה[עח]. רחל היא "יפת תאר ויפת מראה"[עט], יש משהו הכי יפה בחווית ההוה ה'נקיה', בלי רשמים והסברים, רק מתוך אמונה טהורה בה',

---

עה הרש"ש מלמד (דרוש הדעת שבסוף נה"ש, מא, א ואילך) שכל פרצופי האצילות נכללים בחב"ד: ארבעת פרצופי הכתר הם בכללות חכמה (וראה תניא אגה"ק יט שהחכמה היא למעלה מהשכל), ארבעת פרצופי המוחין נכללים בבינה (שהיא שכל במובן הרגיל שלו, עיי"ש בתניא) וארבעת הפרצופים התחתונים הם בכללות הדעת ("מפתחא דכליל שית", כללות המדות, ובפרט הז"א נבנה מהעטרא דחסדים והנוקבא מהעטרא דגבורות).
ועוד: כל רביעיה של קטנות וגדלות נכללת בחב"ד (כל קומה של מודעות שייכת למוחין) – קטנות א' היא הגבורות שבדעת, גדלות א' היא החסדים שבדעת, קטנות ב' היא הבינה וגדלות ב' היא החכמה (כל קטנות מצד שמאל וכל גדלות מצד ימין). בהקבלה לשם הוי' ב"ה (כפי שרואים בפרשיות התפילין, לדוגמה, שהמוחין מתחלקים לארבע מדרגות), הגבורות שבדעת (שבונות את המלכות, כנ"ל) הן **ה** תתאה, החסדים שבדעת (שבונים את הז"א, כנ"ל) הם **ו**, הבינה היא **ה** עילאה והחכמה היא **י** – שם הוי' כסדרו מלמטה למעלה. לפי זה, על אף שבפרטות האריז"ל מייחד שם לכל דרגה, בכללות יש כאן מבנה של שלשה שמות הוי', סוד שם בן **יב** אותיות, השם של ברכת כהנים (כאשר המודע הוא בסוד "יברכך הוי' וישמרך", הלא־מודע האישי בסוד "יאר הוי' פניו אליך ויחנך" והלא־מודע הכללי בסוד "ישא הוי' פניו אליך וישם לך שלום").

עו דברים כט, כח.

עז בראשית כט, טז.

עח בעליה של בתי־אח'תי־אמי (שמות רבה נב, ה ובכ"ד).

עט שם פסוק יז.

בטובו ובהשגחתו הפרטית.

פרצוף יעקב הוא גדלות א', שכוללת את הזכרון של העבר. יעקב אבינו הוא מי שזוכר את כל העבר (החל מהאבות שקדמו לו, אברהם ויצחק), ומכח הזכרון הזה "העבר מלמד את ההוה"[מב] להבין את המסרים של ההשגחה העליונה בתוך המציאות. כאשר יעקב רואה את רחל יוצאת עם הצאן אל הבאר הוא מבין מיד — מתוך זכרון העבר, שידוכו של אביו על הבאר כאשר "רבקה יוצאת"[פ] — את המסר של ההשגחה העליונה, שהיא בת זוגו ועליו לשאת אותה לאשה, ועל כן הוא נגש אליה, השקה את צאנה ונשק לה[פא] (נמצא שה'אהבה ממבט ראשון' שמופיעה אצל יעקב[פב] איננה רגש פתאומי אלא מוחין דגדלות תוך כדי חווית ההשגחה של ה'). רחל עצמה, שחיה בהוה, לא הבינה לגמרי את המסר — רק רצה לאביה לספר לו על מה שהתרחש — אבל יעקב שהבין מתנה את המשך שהותו אצל לבן בנישואיו לרחל[פג].

> לאה אמנו חווה קושי בהוה, היא מרגישה שנואה, אבל היא כל הזמן עם המבט לעתיד – הבטחון, שוב ושוב, שבעלה יאהב אותה

פרצוף לאה הוא כבר קטנות ב' (שהיא קטנות עם רשימו של הגדלות שקדמה לה, ובעצם היא הקטנות שבגדלות — כנ"ל — בסוד "שם הגדלה לאה"[ע]) — הזיקה לעתיד לבוא. לאה אמנו חווה קושי בהוה, היא מרגישה שנואה, אבל היא כל הזמן עם המבט לעתיד — הבטחון, שוב ושוב, שבעלה יאהב אותה. לאה מאמינה בביאת המשיח, כשהמשיח הפרטי שלה הוא בעלה שיבוא ויאהב אותה. יש בקטנות ב' מעלה על גדלות א', וגם חוסר ודאות, ועל כך כתוב[פד] שיעקב אבינו לא הבין את לאה — משום שהיא למעלה ממדרגתו — ולכן היה לו קשה יותר לאהוב אותו (ורק בהגיעו לגדלות ב', למדרגת ישראל, הוא מתייחד עם לאה, בעוד יעקב הוא המתייחד עם רחל).

פרצוף ישראל — הקומה העליונה של עם ישראל, עבודת הצדיקים[פה] המחוברים אל "נצח ישראל"[פו] — היא גדלות ב', גדלות מוחין של לי־ראש עם ראיה של הנצח כולו.

ארבעת פרצופי הלא־מודע האישי

ארבעת פרצופי המוחין, מלמטה למעלה — תבונה, ישראל־סבא, אמא עילאה ואבא עילאה — הם קטנות א', גדלות א', קטנות ב' וגדלות ב' של הלא־מודע האישי:

בארבע הדרגות הראשונות, ארבע הדרגות שבתוך המודע עצמו, המדרגה הכי נמוכה (קטנות א') היתה בעיקר המודע, שכלל גם את הטרום־מודע הקרוב אליו (כפי שהוסבר). בדרגות הגבוהות יותר, הלא־מודע האישי והלא־מודע הכללי, עיקר הדרגה הנמוכה הוא הטרום־מודע, שמשמש מעבר אל המדרגה הנמוכה יותר. כך, באופן מובהק, מתפקד פרצוף התבונה, עליו נאמר "מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה"[פז] — התבונה היא הכח לדלות מהלא־מודע אל המודע (ובמושגי הקבלה: כל המוחין של הז"א הם מהתלבשות הנה"י של הפרצופים העליונים בנה"י דתבונה המתלבשים במוחין של ז"א[פח]). התבונה, שמשמשת טרום־מודע ביחס למדרגות המודע שמתחתיה, היא חווית ההוה של הלא־מודע האישי.

הכינוי סבא, של ישראל־סבא, הוא קשר

פ בראשית כד, טו ו־מה.
פא שם כט, י־יא.
פב ראה **אהבה** פ"א הערה ט. וש"נ.
פג ראה בראשית כט, יח.
פד ראה זהר ח"א קנד, א־ב. ומבואר בשל"ה פרשת ויצא.
פה לקו"ת בל"ק ד"ה "לא הביט" וביאורו.
פו שמואל־א טו, כט.
פז משלי כ, ה.
פח ע"ח שי"ד פ"ט ובכ"מ.

מפורש לעבד.

אמא עילאה קרויה בפירוש "לעתיד לבוא"[פט], על שם העתיד (לעומת התבונה, שנקראת "עולם הבא", הנמשך ובא בהוה[צ], כהמשכת מוחין לז"א).

פרצוף אבא עילאה, האין האמתי, האין־זמן שלמעלה מהזמן — תודעת הנצח.

אברהם, שרה, יצחק, רבקה

כמו שארבעת הפרצופים הנמוכים מזוהים עם ישראל, לאה, יעקב ורחל, גם לארבעת הפרצופים של המוחין יש דמויות מובהקות בתנ"ך — אברהם, שרה, יצחק ורבקה[צא]:

רבקה אמנו, כנגד התבונה, היא תחושת ההוה (הטרום־מודע, קטנות א') של הלא־מודע האישי. כאשר עבד אברהם בוחר ברבקה ככלה ליצחק הוא חווה את ההתגלות האלקית שלה ברגע ההוה, "והוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת [מכל ההקשר שלה, כתופעה ברגע זה]" (שכמו היפי של רחל, החן של רגע ההוה, גם ברבקה נאמר אז "והנערה טובת מראה עד מאד"[צב]), עד שכאשר היא משקה את גמליו הוא נותן לה את הנזם והצמידים לפני שברר את יחוסה (העבר) ולפני שבדק אם יוכל להתארח אצל משפחתה והאם יסכימו לשידוך (העתיד). העובדה שאצל רבקה ההוה־המודע הוא הקובע גם גורמת לה לאהוב את יעקב, כשהיא רואה לנגד עיניה את התנהגותו שלו לעומת ההתנהגות של עשו.

> שרה אמנו היא הראשונה משבע הנביאות, ובכלל שרש הנבואה – שהיא הזיקה המובהקת לעתיד – הוא באמא עילאה

יצחק אבינו, כנגד ישראל־סבא, הוא תחושת העבר של הלא־מודע האישי. הוא זוכר את עולם הנקודים שלפני השבירה, שרשו של עשו[צג], אותו הוא רוצה לגאול ולהקים לתחיה (גם בעשו יש 'נקודה טובה', נקודה בעלת עוצמה רבה, בחינת 'מקודש' ביחס ל'תדיר' של יעקב, וד"ל), ואוהב את עשו "כי ציד בפיו"[צד], ניצוצות עליונים קדושים שנפלו ונטמעו למטה בשבירת הכלים[צה].

שרה אמנו היא, כנגד אמא עילאה, חיה במודעות לעתיד — היא אומרת "גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק"[צו]. ה' אומר לאברהם "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה"[צז] משום שהיא גדולה ממנו בנביאות[צח]. שרה אמנו היא הראשונה משבע הנביאות[צט], ובכלל שרש הנבואה — שהיא הזיקה המובהקת לעתיד — הוא באמא עילאה.

אברהם אבינו, כנגד אבא עילאה, חי בממד הנצח — של הלא־מודע האישי. באין־זמן בו הוא חי כולם שוים, כל התהליכים ההיסטוריים הם חסרי משמעות והכל נכלל בקריאתו הנצחית — "ויקרא שם בשם הוי' אל עולם"[ק], עולם במובן של נצח (וידוע הדיוק בחסידות[קא], "אל עולם" ולא 'אל העולם' — אין כאן שני דברים, הא־ל והעולם, אלא כולא חד ממש, א־ל הוא עולם ועולם הוא א־ל — "ה' הוא הכל והכל הוא ה'"[קב]).

ארבעת פרצופי הלא־מודע הכללי

ארבעת פרצופי הכתר — עתיק ונוקביה

פט ע"ח שט"ו פ"ה.

צ ספר הבהיר אות קס.

צא ראה לקו"ת (האריז"ל) תולדות.

צב בראשית כד, טז.

צג ראה תו"א כ, ב.

צד בראשית כה, כח.

צה לקו"ת (האריז"ל) תולדות עה"פ (ולקו"ת עובדיה). וראה גם בספר הלקוטים ע"פ זה; תו"א כ, ג.

צו בראשית כא, י.

צז שם פסוק יב.

צח ע"פ רש"י על בראשית כא, יב (משמות רבה א, א; תנחומא שמות א).

צט מגילה יד, ב.

ק בראשית כא, לג.

קא ראה לקו"ת כי תבוא מב, ד ואילך; המשך תער"ב ח"א פרק קלג.

קב אגרת ר"א מהומיל – נדפסה בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א (עמ' קסז ואילך).

(שהם בעצם הפנים והאחור של עתיק יומין) ואריך ונוקביה (שהם בעצם הימין והשמאל של אריך אנפין)[קג] — הם ארבע המדרגות של הלא־מודע הכללי:

עתיק ואריך הם תענוג ורצון[קד], והיחס בין זכר ונקבה הוא בין הכח הפשוט לבין הכח כפי שהוא בא במורגש (הבחנה שקיימת בפירוש בחסידות[קה] בעיקר ביחס לתענוג בכלל — ובפרטי פרטיות ביחס לתענוג הפשוט של רדל"א — אבל נכונה גם ביחס לרצון).

הרצון המורגש הוא תחושת ההוה של הלא־מודע הכללי — רצון עצמי של יהודי לעשות את רצון ה' כפי שצוה לכלל ישראל בתורה. כשרצון זה מורגש הוא כבר טרום־מודע ביחס לשכל — פרצופי המוחין שתחתיו — לכן סתם כתר הוא רצון (בלשון הקבלה, זהו הכתר כעליון שבתחתון[קו], הכתר של האצילות).

כאשר רצון זה אינו מורגש, ואף מוסתר לגמרי מהרצון המודע של היהודי, זהו הרצון שהרמב"ם מתאר[קז] שיש לכל יהודי לעשות את רצון ה' — רצון שאינו קרוב למודע ואף מתנגד לרצון המודע ודורש כפיה על מנת לגלותו (כמו אש בצור החלמיש שמתגלה רק על ידי הכאה בכח, משום שבעודה בתוך הצור היא בבחינת "העלם שאינו במציאות"[קח]). רצון זה, שבבחינת גדלות א', מתבסס על העבר (שהרי "העתיד עדיין"[קט]) — על איזו החלטה פנימית של הנשמה בעבר (הרחוק) של הנפש (כגון זכרון השבועה שנשבעה הנשמה לפני ירידתה לעולם[קי], ועוד קודם לכן, זכרון השבועה במעמד הר סיני של כל עם ישראל יחד, כ'קולקטיב', לקיים את התורה).

> התענוג בהוה הוא מתוך הרגשת טעם של העתיד – כל טעם היא 'טעימה' של העתיד

לעומת זאת, התענוג הוא תחושה של העתיד, כדוגמת ענג־שבת מתוך התקשרות ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[קיא] (גם התענוג בהוה הוא מתוך הרגשת טעם של העתיד — כל טעם היא 'טעימה' של העתיד). תענוג שבא במורגש — תענוג מורכב (ז"ת דעתיק המתלבשים ב־ז תקוני גלגלתא דאריך), או אפילו תענוג פשוט שבא במורגש (בינה דרדל"א) — הוא הנוקבא־האחור של פרצוף עתיק, כשיש טוב־טעם בעתיד.

תענוג פשוט שלא בא במורגש הוא הנצח של האמונה הפשוטה (למעלה אפילו מתפיסת האמונה כתענוג־עתידי[קיב]) — הלא־מודע המוחלט של הכלל.

שני המשיחים ובנות זוגם

כל הפרצופים הקודמים מקבילים לדמויות האבות והאמהות. את פרצופי הכתר מתאים לקשר למשיח (שהוא הכתר הכללי של נשמות ישראל, כידוע[קיג]) — את עתיק יומין ונוקביה למשיח בן דוד ובת זוגו ואת אריך אנפין ונוקביה למשיח בן יוסף ובת זוגו (הכל מתוך זכרון שבכתר פרצוף הזכר ופרצוף הנקבה אינם שני פרצופים נפרדים אלא הכל פרצוף אחד, "והיו לבשר אחד"[קיד] ממש, וד"ל). בכללות, משיח בן יוסף הוא המשיח של העבר (וההוה), מנהיג בדוגמת המוכר לנו בעולם הזה, ומשיח בן דוד הוא המשיח של העתיד והנצח, מנהיג מטיפוס שעוד

קג ע"ח שי"ב פרקים א־ב.
קד שער היחוד פרקים כד־כה (ובלקו"ב שם) ובכ"ד.
קה מאמרי אדה"ז כתובים ד"ה "יונתי בחגוי הסלע". ראה תו"ח נח מז, ג ובכ"ד.
קו ראה מאמרי אדה"א בראשית עמ' מ, ובכ"ד; מעין גנים ויקהל עמ' קמח.
קז הלכות גירושין פ"ב ה"כ.
קח ראה המשך תרס"ו מאמר י עמ' פא. ובכ"מ.
קט פלא יועץ ערך 'דאגה'.

קי נדה ל, ב.
קיא תמיד פ"ז מ"ד.
קיב ראה סה"מ תשי"ט ח"ב סוד"ה "הפך ים ליבשה"; ספר הנפש פ"ד (עמ' עב) ובכ"מ.
קיג ע"ח ש"ג פ"ב.
קיד בראשית ב, כד.

בעוד שלמה נכשל באלף נשים, תחושת ההוה החולף בו "הכל הבל", אסנת היא התיקון של הוה קדוש, עבודת "בכל דרכיך דעהו" כאן ועכשיו

לא היה (כפי שעוד יורחב). כדי לקבל 'חוש' בדמויות הללו אפשר לחזור לאבי־הטיפוס של שני המשיחים — יוסף הצדיק ודוד המלך — ולהתבונן בהם ובבנות זוגם. גם כאן, כמו בפרצופים הקודמים, נסביר מלמטה למעלה:

אשתו של יוסף הצדיק היא אסנת, והיא כנגד נוקבא דאריך אנפין (צד השמאל־הנקבה שלו), תחושת ההוה של כלל ישראל — היא ה"יפת תאר" שמוצא יוסף במצרים, המולידה לו ילדים בתוך ההוה בו הוא נמצא (מתוך שכחת העבר, "כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי"[קטו], ומתוך חיים בהוה, "כי הפרני אלהים בארץ עניי"[קטז]). כידוע[קיז], **אסנת** עולה **אלף נשים** — יוסף ושלמה דומים בחשק שלהם לברר את העולם החיצוני וחוכמותיו[קיח], את מציאות ההוה הגלויה לעינים, אך בעוד שלמה נכשל באלף נשים, תחושת ההוה החולף בו "הכל הבל"[קיט], אסנת היא התיקון של הוה קדוש, עבודת "בכל דרכיך דעהו"[קכ] כאן ועכשיו.

משיח בן יוסף מכוון כנגד אריך אנפין (צד הימין־הזכר שלו), תחושת (זכרון) העבר של כלל ישראל. יוסף בעצמו הוא "צפנת פענח"[קכא], מתוך תחושת העבר הוא מבין את סימני ההשגחה העליונה ומפענח את חלומותיו שלו ואת חלומותיהם של האחרים. החלומות מכוונים אמנם לעתיד, אבל כל התנהלות יוסף מבוססת על חלומות שהוא חלם בעבר והוא זוכר אותם היטב (ו"אלה תולדות יעקב יוסף"[קכב], כשם שיעקב הוא תודעת־העבר בפרצופי המוחין — כולל זכרון חלומותיו של יוסף, "ואביו שמר את הדבר"[קכג] — כך יוסף הוא תודעת־העבר בפרצופי הכתר). גם בעם ישראל כולו יוסף הוא 'מנהיג העבר' שמלווה את העם, כבר מיציאת מצרים בה "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"[קכד] (ואפילו תודעת "יֹסף הוי' לי בן אחר"[קכה], שנשמעת מכוונת לעתיד, מתפרשת בחסידות[קכו] על לקיחת ה"אחר", העבריין בעברו, ולהפכו ל"בן"). כנראה, באותו אופן, משיח בן יוסף פותר את מצוקות העבר של עם ישראל, את כל טראומות הגלות שהצטברו בכלל ישראל.

פרצוף הנוקבא דעתיק יומין (צד האחור־הנקבה שלו), תודעת העתיד של הכלל, מכוון כנגד אשתו של דוד המלך, אך מי מנשותיו של דוד היא הדוגמה לבת זוגו של מלך המשיח? לפעמים אומרים שהאשה העיקרית־המשיחית של דוד היא בת שבע (הראויה לו משום ימי בראשית[קכז], אם שלמה, שממשיך אותו), הרבה פעמים אנחנו מסבירים שהיא מיכל בת שאול[קכח], אבל כעת נאמר שהיא אביגיל — האשה האידיאלית למלך[קכט] (כפי שדובר קודם, בשיעור הנשים[קל]). אביגיל, כמו שרה אמנו, היא אחת משבע הנביאות — המודעות שלה מכוונת לעתיד, כנ"ל[קלא] (ודווקא בהקשר אליה מציינים חז"ל לא רק את נבואת העתיד אלא גם את התכנון של העתיד בכל פעולה[קלב].

קטו שם מא, נא.
קטז שם פסוק נב.
קיז עיניך ברכות בחשבון מקץ פ"ג. ובכ"מ.
קיח ראה גם פנים אל פנים עמ' קפד הערה טז.
קיט קהלת א, ב. ובכ"מ.
קכ משלי ג, ו.
קכא בראשית מא, מה.
קכב שם לז, ב.
קכג שם פסוק יא.
קכד שמות יג, יט.
קכה בראשית ל, כד.
קכו אוה"ת ויצא כרך ו עמ' תתשכג, א.
קכז סנהדרין קז, א.
קכח ראה לחיות עם הזמן ביאורים לפרשת שמיני.
קכט ב"מ קטו, א.
קל שיעור הנשים שהיה לפני סעודת משיח פורסם בגליון שמיני.
קלא כשמתייחסים לכל רביעיה כאן כשם הוי' – כנ"ל הערה עה – שתיהן ב־**ה** עילאה, מקור הנבואה, כנ"ל.
קלב מגלה יד, ב: "כי הוות מיפטרא מיניה [כאשר נפטרה־

משיח בן דוד הוא בסוד פרצוף עתיק יומין (צד הפנים־הזכר שלו), תודעת הנצח של הכלל. דוד המלך חי בזיקה לנצח — על מלכותו נאמר עוסק ב'מנהיג העבר', אלא רק בדמות הנצחית של המשיח).

ולסיכום[קלז]:

עתיק יומין	נצח (גדלות ב', לא־מודע) הלא־מודע הכללי	משיח בן דוד
נוקביה דעתיק	עתיד (קטנות ב', על־מודע) הלא־מודע הכללי	אביגיל
ארין אנפין	עבר (גדלות א', תת־מודע) הלא־מודע הכללי	משיח בן יוסף
נוקביה דאריך	הוה (קטנות א', טרום־מודע) הלא־מודע הכללי	אסנת
אבא עילאה	נצח (גדלות ב', לא־מודע) הלא־מודע האישי	אברהם
אמא עילאה	עתיד (קטנות ב', על־מודע) הלא־מודע האישי	שרה
ישראל־סבא	עבר (גדלות א', תת־מודע) הלא־מודע האישי	יצחק
תבונה	הוה (קטנות א', טרום־מודע) הלא־מודע האישי	רבקה
ישראל	נצח (גדלות ב', לא־מודע) המודע	ישראל
לאה	עתיד (קטנות ב', על־מודע) המודע	לאה
יעקב	עבר (גדלות א', תת־מודע) המודע	יעקב
רחל	הוה (קטנות א', מודע) המודע	רחל

"וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם"[קלג] והוא "חי וקים"[קלד] למעלה מתודעת הזמן (כאשר לנשמתו אין־זמן משלה, ובשביל להופיע מה'אין' הנצחי שלה בתוך הזמן היא זקוקה למתנות־זמן מאחרים[קלה]). כמותו, משיח בן דוד מביא את עם ישראל לנצח שמעל הזמן (כשהרמב"ם מדבר על המשיח, שהוא "כדוד אביו"[קלו], הוא כלל לא מזכיר את משיח בן יוסף — הוא לא עד כאן תשלום־חוב שהיה לנו עוד מפורים — "מסמך גאולה לגאולה"[קלח]...

נפרדה ממנו] אמרה ליה 'והטיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך'. אמר רב נחמן היינו דאמרי אינשי איתתא בהדי שותא פילכא [אשה עם שהיא מדברת היא טווה, מתכננת את העתיד]. איכא דאמרי שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מיטייפי [משפיל את ראשו והולך הברווז, ועיניו צופות למרחוק]".

קלג שמואל־א טו, כט.

קלד ר"ה כה, א.

קלה ראה זהר ח"א קסח, א; פדר"א פי"ח; פסיקתא רבתי מ.

קלו רמב"ם הלכות מלכים פי"א ה"ד.

קלז וכמה מהרמזים: **משיח בן דוד אביגיל משיח בן יוסף אסנת אברהם שרה יצחק רבקה ישראל לאה יעקב רחל** (60 אותיות, כמו ברכת כהנים) עולים 3822, **אהיה** פעמים **יעקב** (כפולת 7, כפולת 13 וכפולת שם **הוי**' ב"ה), **הוי**' פעמים 147 (שנות חיי יעקב), היינו שכל פרצופי האצילות כלולים בדמותו של יעקב, שבגדר הבחיר שבאבות (בראשית רבה עו, א), בעל עולם האצילות כולו, שהרי "אלהי יעקב" הוא בסוד הדעת את ה' (נשמת התפארת־הרחמים, מדת יעקב), והדעת כוללת הכל, ודוק (וכן הכל הוא כפולת **דוד** – 273 פעמים **דוד** – בסוד "ז"א [יעקב] בעתיקא [משיח בן דוד, פרצוף הדכורא דעתיק יומין, 'נצח ישראל'] אחיד ותליא", יעקב אבינו תלוי במשיח בן דוד, שהוא־הוא "משיח אלהי יעקב", בזמנו מתקיים "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים", וד"ל). ממוצע כל רביעיה הוא 1274, ז"פ **יעקב**, **מט** פעמים **הוי**' (כוונה יפה לספירת העומר בהם מכוונים את כוונות התפתחות הנשמה מקטנות א' עד גדלות ב': "מצוה לממני יומי", **מט** פעמים **הוי**', "ומצוה לממני שבועי", **ז** פעמים **יעקב** "איש תם", כנגד "שבע שבתות תמימת"). קלח מגילה ו, ב.

סיג לחכמה

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ, מַרְגִּילִין אֶת הָאָדָם לְעֶרְוָה. מַסּוֹרֶת סְיָג לַתּוֹרָה. מַעֲשְׂרוֹת סְיָג לָעשֶׁר. נְדָרִים סְיָג לַפְּרִישׁוּת. סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה.

הברטנורא מפרש כי השתיקה האמורה כאן היא "מדברי [דיבורי] הרשות שבין אדם לחברו, שיש לו לאדם למעט הדיבור בהם כל מה שאפשר". אך מפרשים אחרים[א] כתבו שגם בדברי תורה נצרכת השתיקה במקום הנכון, כמו שנאמר במעלת החכם (יחסית לגולם) שיודע מתי לדבר ומתי לשתוק, "אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו... ואינו נכנס לתוך דברי חברו" וכו'[ב].

בפנימיות, מכח החכמה יש התגלות בדיבור, "פתח פיך ויאירו דבריך"[ג], אבל לפני הדיבור צריכה להיות שתיקה, סייג, גדר שומרת. זהו סוד ה"חשמל", "עתים חשות, עתים ממללות"[ד] — קודם שתיקה, חש, ואחר כך דיבור, מל. השתיקה־חש בתחילה מבררת את התוכן של הדיבור העתידי, מוציאה את הפסולת מן הבר, כדי שיתקיים לבסוף "פתח פיך ויאירו דבריך" באור בהיר ונקי.

השתיקה מורה על בטול, הפנימיות של החכמה. והנה "מלה בסלע משתוקא בתרֵין"[ה], ומכאן שכל דיבור צריך שתי שתיקות: בטול מציאות האני ובטול מציאות חכמתי־ידיעתי. הלומד תורה מתוך הרגשת 'ישות' מידיעתו אינו מגיע באמת לתורה, כיון שאין לו את בחינת השתיקה־הבטול שהיא תנאי לחכמה. הלימוד צריך להיות בהכרה שכמה שאלמד עדיין לא נגעתי כלל בתורה, "תורת ה' תמימה"[ו] (שלמה כאילו לא נגעו בה[ז]), ו"תכלית הידיעה שלא נדע"[ח], אלא שבכל זאת מצוה עלי ללמוד וללמד עוד ועוד כפי שה' חונן אותי. על כן, "לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד"[ט] — מי שנגוע בישות מתבייש לשאול בעצמו (להודות שאינו יודע), וכאשר בא ללמד הריהו מלא קפידא ורוגז על התלמידים.

את הפירושים השונים יש לכוון בהתאמה לאותיות שם הוי': שתיקה מדברי הרשות — כנגד המלכות, ה תתאה. המלכות עוסקת בדברי הרשות ועלולה לרדת לקליפות, לדברים בטלים. שתיקה מדברי תורה במקום ובהקשר הראוי — כנגד התפארת, ו בשם הוי' (התורה "עמודא דאמצעיתא"). עד כאן שני פירושים בדרך הפשט, "והנגלות לנו ולבנינו". שתיקה פנימית לפני דבור, חש לפני מל, מתוך בטול הישות של ידיעת השכל — כנגד הבינה, ה עילאה. למעלה מזה, בטול עצמי (לאו דוקא בטול השכל שלי, אלא בטול בעצם) — כנגד החכמה, י בשם הוי'. חכמה היא כח מה, כח הבטול "ונחנו מה"[י].

א נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב. ראה רבינו יונה.
ב פ"ה מ"ז.
ג ברכות כב, א.
ד חגיגה יג, ב.
ה מגילה יח, א.
ו תהלים יט, ח.
ז הוספות לכש"ט (קה"ת) אות נט. וראה מאור עינים לאבות ד"ה "מאוד מאוד".
ח בחינת עולם יג, לג. כמבואר בדברי הבעל שם טוב, כש"ט אות ג.
ט אבות פ"ב מ"ה.
י שמות טז, ד־ח.

"וספרתם"
פניני ספירת העומר

שער החמישים

"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת... תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם"[א]. "שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת תִּסְפָּר לָךְ"[ב]. "מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי"[ג]. התבאר (במאמר הקודם) כי המשמעות הפשוטה בספירת הימים היא לספור גם את יום החמשים, "תספרו חמשים יום", אך בפועל סופרים רק מ"ט יום, בהשוואת ספירת הימים לספירת השבועות. עוד הוסבר כי ספירת השבועות מבטאת את ההכנה למתן תורה בחג השבועות ואילו ספירת הימים מבטאת את ההכנה לביאה לארץ.

שערי בינה

ספירת העומר קשורה לשערי בינה: "חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחד"[ד] — סופרים בפועל מ"ט ימים, מ"ט שערי בינה שניתנו להשגה, ואילו היום החמשים הוא שער הנו"ן שאינו מושג ולכן אינו נספר בפועל (אלא מתגלה מלמעלה לאחר עבודתנו).

הרמב"ן מבאר כי השער החמשים של הבינה הוא "בידיעת הבורא יתברך, שלא נמסר לנברא", גילוי עצם האלקות "דלית מחשבה תפיסא ביה כלל". המושג ספירה קשור להשגה ותפיסה (**ספירה** =**מחשבה**) אבל מה שאינו מושג בעצם אי אפשר לספרו. במלים אחרות: מ"ט שערי בינה, ספירת מ"ט ימים, היינו מה שמושג בדרך 'ידיעת החיוב', ואילו שער החמשים מושג רק בדרך 'ידיעת השלילה', בכך שלא סופרים אותו (כמו שיתבאר).

והנה הדרך ממצרים לארץ ישראל עברה במ"ב מסעות, סוד שם של מ"ב אותיות, המורכב משבע יחידות של שש אותיות בתוספת שבעה 'כוללים', כמו כוונת הספירה "**אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה**" וביום השביעי אבגית"ץ וכו'. נמצא שמ"ב המסעות הם באמת מ"ט: המסע המ"ב, ערבות־מואב, הוא באמת המ"ט, **מואב** = **מט**, ואילו הכניסה לארץ ישראל היא המסע החמשים, סוד שער הנו"ן, "תספרו חמשים יום".

ספירה בדרך שלילה – איני יודע

כיצד מתקיימת הספירה של יום החמשים, "תספרו חמשים יום"? אפשר לומר שהספירה מתקיימת בהזכרת חג השבועות (בתפלה ובקידוש היום)[ה]. אולם יש לומר יותר בעומק שספירת היום החמשים היא בכך שלא סופרים אותו בפועל!

ספירה היא התייחסות. כשסופרים את הפרטים נותנים חשיבות לכל פרט, ומה שאינו חשוב לא נספר. אך יש מה שמפני מעלתו לא ניתן לספור בפועל, מפני שאיננו מושג בעצם,

---

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי רשימת הרב ניסן־אייר תשפ"ה.

א ויקרא כג, טו־טז.
ב דברים טז, ט.
ג ראש השנה ה, א. חגיגה יז, א. מנחות סו, א.
ד ראש השנה כא, ב.
ה כמו שנראה מדברי הרוקח, הובא במאמר הקודם.

שער הנו"ן שלא ניתן לדעתו. כך מוסבר כי שער החמשים הוא ההכרה שכל מה שספרתי־השגתי באמת אינו כלום. "תכלית הידיעה שנדע שלא נדע"[ו] — קודם צריך לדעת הרבה, במ"ט שערי בינה, ומתוך כך מגיעים ל"תכלית הידיעה", ההכרה שבאמת אינו יודע (מתוך תחושה שאני "השפל באמת" ואיני יודע כלום). זהו הלימוד של רבינו סעדיה גאון ביחס לידיעת ה'[ז]: היום אני מכיר כי מה שהכרתי עד היום את ה' איננו כלום (וממילא אני מתחיל מהתחלה). וכן ביחס לתורה: כמה שלמדתי תורה באמת איני יודע דבר מהתורה שאין לה סוף, אני חש בפליאה שזוהי "תורת ה' תמימה" שכמה שעוסקים בה היא נותרת תמימה־שלמה, כאילו לא נגעו בה כלל[ח], תכלית התמימות הרמוזה ב"**ת**ספרו **ח**משים **י**ום" (אותיות **תמימים**).

כך מסביר יפה בדרך החסידות בעל ארץ צבי[ט]: **לפי מה ששמעתי בשם הרה"ק הרי"ם זצ"ל מגור, על מאמר הגמרא 'חמישים שערי בינה... וכולם ניתנו למשה חסר אחד'... זה עצמו הוא שער החמישים, לידע שחסר אחד, שאפילו אחד אין לו ועדיין עומד בחוץ לגמרי. עכדה"ק. ועל כן בכל יום מימי הספירה סופרים השער שנכנסין בו, ביום א' שער ראשון וביום ב' שער השני וכו' עד מ"ט. אבל בהגיע יום החמישים שבו נכנסים לשער הנ', אז יודעים שעדיין לא נכנסו כלל, ממילא אי אפשר לספור עוד, וזה עצמו מה שאין סופרים נחשב כספירה, ומראים בזה שמרגישים שעדיין לא נכנסו כלום, כי זה עצמו הוא שער הנ'.**

הספירה של מ"ט הימים, מ"ט השערים, היא בתוך מסגרת הגבול, ואילו השער החמשים הוא 'דילוג הערך', קפיצה מתוך העולם המוגבל והסופי (בו יש משמעות למספרים כפי שאנו מכירים) אל העולם של בלי גבול אמיתי, בלי מספר! והנה מ"ט הימים של ספירת העומר נמצאים בין היום הראשון של פסח לחג השבועות ביום החמשים: פסח הוא "דרך דילוג וקפיצה"[י], וכך ביום ראשון של פסח יש דילוג לגאולה[יא], וכן היום החמשים ('עצרת' של פסח) משקף את הדילוג הזה בדילוג אל השער החמשים.

עליה לדרגת יכולת

הדבר יובן יותר לפי המושגים יכולת־כח־פועל:

יש מציאות בכח ומציאות בפועל, כדוגמת "שלהבת קשורה בגחלת"[יב], כח האש הגנוז בגחלת ב"העלם שישנו במציאות"[יג] — השלהבת נמצאת אי־שם בפנימיות הגחלת, מציאות בכח העומדת לצאת אל הפועל (כשמְלַבֶּים את האש). כל ספירה היא הוצאה מן הכח אל הפועל, ובספירת העומר כל יום הנספר הוא שלב נוסף של יציאה מהכח אל הפועל (לכן הכל מצוה אחת, ולא מ"ט מצוות נפרדות, כיון שהכל תהליך אחד של יציאה מן הכח אל הפועל). הכח שלנו לספור יוצא אל הפועל בארבעים ותשעה שלבים.

אכן, יש מציאות נעלמת יותר, כניצוץ האש הנעלם בתוך צור החלמיש. זהו "העלם שאינו במציאות" — אי אפשר לומר שהניצוץ קיים בדרך כלשהי בתוך האבן (גם לא בכח), אלא שיש יכולת להוציא מהאבן ניצוץ אש, בפעולה מאומצת של הכאה. היכולת שייכת לעצמות הנעלמת ביותר, כמו דרגת היחידה שבנפש, העצמות החופשית מכל הגבלה, כאשר גדר היכולת האמיתית הוא "יכול כן ויכול לא" (לעומת 'בכח' שהוא רק הצד הנעלם של ה'בפועל' והוא 'עתיד', מוכן ומזומן, כמו

ו בחינת עולם יג, לג. כמבואר בדברי הבעל שם טוב, כש"ט אות ג.

ז סידורו של שבת ח"ב דרוש ג פ"ג. מובא ב**סודות מן הסדר** עמ' 187.

ח הוספות לכש"ט (קה"ת) אות נט. וראה מאור עינים לאבות ד"ה "מאוד מאוד".

ט ר' אריה צבי פרומר זצ"ל הי"ד, ארץ צבי עה"ת פרשת אמור.

י רש"י שמות יב, יא.

יא כמו שהתבאר במאמר בשם זה ב**מעין גנים** ויקרא.

יב לפי ספר יצירה פ"א מ"ז.

יג לכל זה ראה המשך תרס"ו מאמר י.

"עתידים ליום הזה"[יד], כל יום בספירה עתיד להתגלות, לצאת לפועל).

בכל ימי הספירה מתגלה הבכח (ביציאתו אל הפועל), ואילו ביום החמשים מתגלה דרגת היכולת, יכול לספור ויכול לא לספור, כאשר דוקא ביכול לא לספור מתגלה ההבדל המהותי בינו לבין הבכח. הספירה בכח היוצאת לפועל היא עד גבול מסוים, אך היכולת היא לספור עד אין סוף (דבר שלא יתכן בפועל בעולמנו המוגבל בעצם, וכן לגבי כל העולמות הנבראים־נוצרים־נעשים)!

היכולת המוחלטת היא רק אצל הקב"ה — יכול כן ויכול לא במדה שוה לגמרי (ואילו היכולת האנושית שלנו אינה יכולת חופשית לגמרי, כמו הכלל הגדול במקום ספק, בדרך כלל, "שב ואל תעשה עדיף"[טו]). שני הצדדים שקולים, החיוב והשלילה, אבל החידוש המיוחד הוא דווקא "יכול לא" (בניגוד לתפיסה הפילוסופית את האלקות כמקור ממנו הכל משתלשל בדרך חיוב והכרח), בסוד "לא כן עבדי משה", לא קודם לכן. אכן, מתוך "יכול לא" מתגלה התכלית האמיתית, "יכול כן" — מה שעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם מפני שהתאוה להיות לו יתברך דירה בתחתונים. הדירה בתחתונים משקפת את יכולת ה' בבחינת יחיד — בחירת ה' העצמית מתגלה כאן בעולם הזה (ובמיוחד ב"בית הבחירה"), הגילוי המוחלט של שער הנו"ן כאן למטה.

הבחירה בארץ ישראל

נחזור לענין הביאה לארץ: כל המסעות במדבר, בדרך לארץ ישראל, הם גילוי הבכח, ביציאה מן הכח אל הפועל. בדרגה זו עדיין לא נכנסים לארץ עצמה, אלא "עד ולא עד בכלל". אך בביאה לארץ עולים מדרגת בכח לדרגת יכולת, ואז מתקיים "עד ועד בכלל". דווקא בארץ ישראל מתגלה הבחירה החופשית בשלמות, 'יכול כן ויכול לא', זו התכונה העצמית של ארץ ישראל, כאשר הבחירה החופשית שלנו מקורה בבחירה של עצמות ה' בנו (הוא בחר לתת לנו את יכולת בחירתו־הוא ממש, בחירה לטוב ולמוטב).

הבחירה הזו מתחילה בספר יהושע ("ערכה של ארץ ישראל"[טז]), ובמעשי יהושע בן נון ודורו שבחרו בטוב ("כי אתם בחרתם לכם את ה' לעבד אותו"[יז]). יהושע עצמו כבש חלק מן הארץ וחלק אחר לא כבש, אלא הותיר לעתיד לבוא, גילוי הבחירה החופשית, יכול כן ויכול לו (אלא שחז"ל בקרו את יהושע שהתרשל בכיבוש הארץ[יח] ונטה מעט מהבחירה הראויה, ויש לומר שעל כן לא זכה יהושע לבנות את בית הבחירה).

הבחירה ממשיכה בספר שופטים, ובכל תולדות ישראל עד עצם היום הזה, כאשר הכל תלוי בבחירתנו החופשית, לטוב ולמוטב, "אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו"[יט], עד הסוף הטוב בבחירה בטוב, תשובה המביאה גאולה, "כבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הם נגאלים"[כ].

יד אסתר ח, יג.
טו עירובין ק, א (ועיין שם היטב שדבר זה אינו פשוט).

טז נדרים כב, ב.
יז יהושע כד, כב.
יח יהושע יא, יח ברש"י ורד"ק.
יט ישעיה א, יט.
כ רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

הסיפור החסידי

רבי מאיר בעל הנס | אלקא דמאיר עננ

רבי מאיר, מהחשובים שבחכמי המשנה וממיסדי הסהנדרין באושא, נולד למשפחה מצאצאי נירון קיסר שהתגייר. התחתן עם ברוריה, בתו של רבי חנינא בן תרדיון, שהתפרסמה בחכמתה. בצעירותו למד מרבי ישמעאל, אך את עיקר דרכו בלימוד קיבל מרבי עקיבא והוא נמנה בין חמשת תלמידיו ש"מהם יצאה תורה לעולם". כן קיבל תורה מאלישע בן אבויה, ממנו המשיך ללמוד תורה גם לאחר שיצא לתרבות רעה. כהסבר לכך אמרו חז"ל: "רבי מאיר – רימון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק". נסמך בידי רבי יהודה בן בבא במסירות נפש, ובין תלמידיו נמנו: רבי יהודה הנשיא, סומכוס, רבי חנן, רבי יעקב ועוד. רבי מאיר שימש כסופר סת"ם, ונודע גם כדרשן גדול – "משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים". לשון משנתו התמציתית נבחרה על ידי רבי יהודה הנשיא לשמש כיסוד למשנה, והוא התפרסם על שם חכמתו העמוקה: "לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו". יום הילולתו מצויין בי"ד באייר.

כשנהרג רבי חנינא בן תרדיון, מעשרת הרוגי מלכות, גזרו הרומאים על אשתו שתהרג ועל ביתו שתיכנס לקובה של זונות. ביתו השנייה, ברוריה אשת רבי מאיר, קבלה לפני רבי מאיר על מצב אחותה וביקשה שילך וישחרר אותה.

לקח רבי מאיר כלי גדול מלא דינרים, והלך למקום שהיתה בו. לפני שניגש להצילה, אמר: אם לא נעשה בה איסור, יתרחש לה נס. אך אם עשתה איסור — לא יתרחש לה נס. מה עשה? עשה עצמו כפרש רומאי, נכנס ותבע אותה לעברה. אמרה לו: נידה אני, ואינני יכולה. אמר לה: אחכה! אמרה לו: ישנן כאן נשים רבות ויפות ממני. הבין רבי מאיר שדחתה כך כל רומאי שבא אליה, ומשום כך יעשה לה נס.

הלך רבי מאיר אל השומר ששמר עליה, והציע לו: הנה כלי של דינרים, קח לך חצי ובחצי השני תשחד את פקידי המלכות שישאלו אודותיה. שאל השומר: מה אעשה כשיגמרו הדינרים? אמר לו רבי מאיר: אמור "אלקא דמאיר עננ" ותינצל. אמר השומר: מי אמר שבאמת יועיל לי לומר זאת? ענה רבי מאיר: עכשיו תראה. הלך אל כלבי השמירה הטורפים שהיו שם, וזרק עליהם רגב אדמה כדי להרגיזם. כשבאו לאוכלו, אמר: "אלקא דמאיר, עננ!" ועזבו אותו הכלבים. השתכנע השומר, נטל את הדינרים ושחרר את אחותה של ברוריה.

לאחר זמן נתגלה הדבר למלכות וחפצו לתלות את השומר. אמר "אלקא דמאיר עננ", ונכשלו בתלייתו... הורידוהו מהגרדום, ושאלו אותו: מה זאת? סיפר להם השומר את כל המעשה, ותלו דיוקן של רבי מאיר בשערי רומי, כדי שיביאו אותו למשפט.

יום אחד, ראה אותו רומאי ורדף אחריו. ברח ממנו רבי מאיר, וכדי לבלבלו עשה את עצמו כטועם מבישולי גויים שהיו בשוק (ויש אומרים — בא אליהו ונדמה לרומאים כזונה, המחבקת אותו). עזבו אותו הרומאים, ביודעם שרבי מאיר איננו נוהג כך, ורבי מאיר ברח לבבל.

(עבודה זרה י"ח.)

כח ההצלה המופלא של רבי מאיר, המתגלה בתפילה זו, קשור במיוחד ליום פסח שני בו נוהגים

נערך ע"י יהודה הס.

לציין את הילולת רבי מאיר: עניינו של פסח שני הוא "אין דבר אבוד", ויכולת כל הטמאים להיטהר ולעשות את הפסח על אף שעבר זמנו. בדומה לכך רבי מאיר ותפילתו מסוגלים במיוחד לחילוץ ממצבים אבודים לכאורה. כאן ננסה להתחקות מעט אחר סודו של רבי מאיר.

כשמתבוננים בדמותו של רבי מאיר בולטת דמותה של אשתו, ברוריה (או, כמו ברוב המקומות בש"ס, "ברוריא". הכתיב "ברוריה" מופיע שלוש פעמים כנגד ספירות המוחין, ואילו "ברוריא" שבע — כשהאחרונה היא "ברוריא המלכה" שהתגיירה, סוד ספירת המלכות). מה היא מגלה לנו על דמותו של רבי מאיר?

אחד הסיפורים הידועים אודותיה, מספר על שכניו הרשעים של רבי מאיר שצערו אותו מאד. רבי מאיר רצה להתפלל עליהם שימותו, אך אשתו אמרה לו שלא ראוי לעשות כך: "יתמו חטאים מן הארץ", ולא חוטאים! טענה. התפלל עליהם שיעשו תשובה ויתמו חטאיהם, וממילא "ורשעים עוד אינם". רבי מאיר קיבל את דבריה, התפלל, ושכניו שבו בתשובה.

בין כך ובין כך קרוים בנים

מה גרם לברוריה לפרש כך את הפסוק? ניתן לומר כי מלבד נכונות דבריה כשלעצמם, ברוריה זיהתה כי לרבי מאיר עצמו מתאים יותר הפירוש הזה. על כך תעיד אחת המימרות החשובות ביותר שלו: "בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרוים בנים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים בנים". ברוריה בדבריה, עוררה את רבי מאור להתייחס כבנים גם לרשעים שציערו אותו [ורמז פשוט ונאה בדברים: "**בין כך**" בגימטריא **בנים**! לפי זה, "**בין כך ובין כך**" היינו **בנים** כאלו, שנוהגים מנהג בנים, או **בנים** כאלו, שאינם נוהגים מנהג בנים].

במקומות רבים משמע שיש עבודת עבדים ועבודת בנים, ואף בתפלות הימים הנוראים אנו אומרים "אם כבנים ואם כעבדים", אך הרשב"א כתב בתשובותיו, כי במחלוקת זו הלכה כרבי מאיר ו"בין כך ובין כך אתם קרוים בנים". אחת הסיבות לכך, היא העובדה שבמקום אחר בגמרא משמע מרבי עקיבא (רבם של רבי יהודה ורבי מאיר) כדעתו. אמנם, במבט ראשוני נראה כי אלו דברי אגדה — ללא משמעות מעשית וללא צורך בפסיקה — אך מדברי רבי עקיבא ניתן ללמוד שלא כך הוא:

רבי עקיבא מביא משל למלך שכעס על אדם, חבש אותו בבית האסורים וגזר שלא להאכילו ולהשקותו. מה קורה כאשר מישהו עובר על מצות המלך ומאכיל את הכלוא? אם היה זה עבד, המלך כועס עליו; אמנם, אם היה זה בנו שהמרה את רצונו, שמח המלך מאוד כאשר מישהו עובר על מצוותו ואף עשוי לתת לו פרס על כך. משום כך, אומר רבי עקיבא, מצווה לתת צדקה לכל עני — ולא לומר "הקב"ה כעס עליו, ולא ראוי להאכילו". אם כך, היות ישראל בנים למקום הוא דבר בעל משמעות אפילו ברמה המעשית הפשוטה, וקל וחומר ברבדים גבוהים יותר של המציאות.

בן אחר

רבים מהתנאים נקראים בשמות המופיעים גם בתנ"ך, אך שמו של רבי מאיר, באופן מעט מפתיע, לא מופיע בתנ"ך כשם. בספרים מובאים מספר רמזים לשם מאיר בתנ"ך, ואחד מהם הוא בראשי התבות של ביטוי מברכת יוסף הצדיק: "משם ר֯עה אבן ישראל". מה משמעות הקשר בין יוסף לרבי מאיר?

בקריאת שמו של יוסף, התפללה רחל אמנו "יֹסף הוי' לי בן אחר". בחסידות נדרש, כי יוסף מסוגל לקחת את ה"אחר" — מי שנמצא בצד האחר, של הטומאה והקליפה — ולהפוך גם אותו לבן. היכולת הזו תלויה בראיה שבעצם הוא "בן" גם בהיותו "אחר", ו"בין כך ובין כך אתם קרוים בנים".

הכח המיוחד של רבי מאיר להחזיר את ה"אחר", מתבטא במיוחד בהיותו תלמידו של

המשך בעמ' 29 <<<

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

המעבר מתלמוד תורה לישיבה קטנה

לתלמידי כתה ח' והוריהם היקרים, ה' עליהם יחיו,

אתם נמצאים ב'זמן' האחרון בתלמוד תורת חיים, ומתכוננים לקראת העליה לישיבה קטנה בקרוב, בה בעזרת ה' תמשיכו להתעלות עוד ועוד בתורה ובירא שמים בדרך החסידות. את הזמן הנוכחי כדאי לנצל היטב, באופן של "חטוף ואכול חטוף ושתי", הן כדי לקבל במדה גדושה את החינוך החסידי של הת"ת ומתוך כך להתכונן להמשך הדרך בע"ה.

בפרקי אבות, שלומדים בחדשי הקיץ בכלל וכהכנה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות בחג השבועות בפרט, לומדים שהמדה המעולה ביושבים לפני החכמים היא "נפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת".

"**סלת**" בגימטריא **תמים** — המשך הדרך שלכם, להיות 'תמימים' כרצונם של רבותינו נשיאינו, כאשר כל 'תמים' זוכה להיות סלת נקיה (ראשי וסופי תבות **סלת נקיה** עולים **תפלה** והאותיות שבאמצע הן **לקי**, שם קדוש היוצא מראשי התיבות "**ל**ישועתך **ק**ויתי הוי'", פנימיות עבודת התפלה). יש כאן רמז מובהק לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", תכלית ימי הספירה, כאשר מ"שבע שבתות תמימת תהיינה" מגיעים להקרבת שתי הלחם ש"סלת תהיינה" — על ידי תמימות ימי הספירה, עבודת ה'תמימים', זוכים לסלת נקיה במתן תורה.

ולעניננו: כאשר התלמיד מתבונן בעין טובה בדברים הטובים שהוא זוכה לקבל במקומו — בחינוך הטוב בבית הוריו ובתלמוד תורה — הוא לומד להבחין בין העיקר ובין הטפל וכך לקחת איתו להמשך את הדברים הטובים והחשובים שהוא קבל, ולהשתמש בהם כיסוד לכל דרכו בהמשך — הן בבחירת הדרך הנכונה, הישיבה הכי מתאימה להתעלות בלימוד התורה והחסידות, והן בהתייצבות על הדרך הטובה העולה בית א־ל ושגשוג בה בשקידה והתמדה בע"ה.

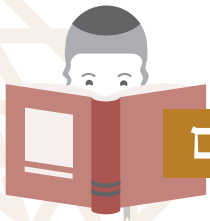
בברכה לשבת מרוממת, מתוך דיבוק חברים וחיבור עמוק בין ההורים והבנים, שתהיה פתיחה טובה לזמן קיץ הבא עלינו לטובה והכנה רבתי להמשך הדרך.

סגולה לזרע של קיימא

זוג שמתמודדים עם קושי בהבאת ילדים לעולם פנו אלי לקבלת עצה רוחנית. האשה היא אלמנה שהתחתנה בשנית. כששאלתי אם עשו עבורה 'תיקון האלמנה' שנוהגים המקובלים לעשות, היא אמרה שלא. האם נכון להמליץ להם לעשות את התיקון, או שמא לנקוט באופן של "תמים תהיה"?

מענה:

"תמים תהיה עם הוי' אלהיך". עליהם להדר בטהרת המשפחה ומקוה חב"ד ולהשתתף בחוג־שיעור בטהרת משפחה, שכולל גם דברי חסידות, או לייסד חוג כזה. ברכה לבשורות טובות.

אָנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַמָּדוֹר לְיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל

אֲנַן בְּחַבִּיבוּתָא

הַשָּׁבוּעַ, בְּיוֹם ל"ג בָּעֹמֶר, נַחְגֹּג בְּעֶזְרַת ה' אֶת הִלּוּלְתּוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי. בְּכָל שָׁנָה נוֹהֲרִים אֲלָפִים רַבִּים שֶׁל יְהוּדִים, מִכָּל קְצוֹת הַקֶּשֶׁת, לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל צִיּוּנוֹ וּלְהִשְׁתַּתֵּף בַּהַדְלָקוֹת. גַּם מִי שֶׁנִּבְצַר מִמֶּנּוּ לְהַגִּיעַ יוֹצֵא לְצַיֵּן אֶת הַיּוֹם בַּהַדְלָקוֹת הַשְּׁכוּנָתִיּוֹת. הָרַבִּי מִלְיוּבַּאוִויטְשׁ יָזַם אֶת תַּהֲלוּכוֹת הַיְלָדִים הַמְפֻרְסָמוֹת. מַדּוּעַ זוֹכֶה דַּוְקָא רַבִּי שִׁמְעוֹן — וְלֹא אַף תַּנָּא אַחֵר — לַכָּבוֹד הַגָּדוֹל הַזֶּה?

אֶת הַמֻּיְחָד אֶצְלוֹ מַסְבִּיר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּעַצְמוֹ בְּסֵפֶר הַזֹּהַר. פַּעַם, עַד לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, הָיְתָה עֲבוֹדַת ה' מְלֻוָּה בְּעִקָּר בְּרֶגֶשׁ הַיִּרְאָה. ה' הַנּוֹרָא וְהַנִּכְבָּד, מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וּמָה אָנוּ הַקְּטַנִּים לְעֻמָּתוֹ? כַּאֲשֶׁר מַעֲמִיקִים בְּמַחְשָׁבָה זוֹ נוֹפֵל בַּלֵּב פַּחַד גָּדוֹל. הַנָּבִיא חֲבַקּוּק מְתָאֵר אֶת הַהַרְגָּשָׁה כָּךְ: "ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ — יָרֵאתִי". אֶפְלוּ בְּלִי לִרְאוֹת, רַק מֵהַשְׁמִיעָה, אֲנִי כְּבָר יָרֵא.

אֲבָל אֶצְלֵנוּ, אוֹמֵר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָעִקָּר הוּא אַהֲבָה — "אֲנַן בְּחַבִּיבוּתָא תַּלְיָא מִלְּתָא" [אֶצְלֵנוּ בְּאַהֲבָה הַדָּבָר תָּלוּי]. אַהֲבַת ה' וְדִבּוּק הַחֲבֵרִים הֵם הַבָּסִיס לַכֹּל. מְסֻפָּר שֶׁפַּעַם אַחַת לֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים וְהַבַּצֹּרֶת גָּבְרָה. מָה עוֹשִׂים? הוֹלְכִים לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. זוֹכְרִים אֶת חוֹנִי הַמְּעַגֵּל? רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹעֵל בְּצוּרָה שׁוֹנָה. בְּמָקוֹם לַעֲמֹד בִּתְפִלָּה לִפְנֵי ה' בְּבַקָּשָׁה שֶׁיִּפְתַּח אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם הוּא פּוֹתֵחַ בַּאֲמִירַת תּוֹרָה עֲמֻקָּה עַד שֶׁהֶחֵל הַגֶּשֶׁם לָרֶדֶת. וּבַמֶּה עָסְקָה אוֹתָהּ תּוֹרָה? בַּפָּסוּק "הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד"!

בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ אָנוּ מוֹצְאִים אֶת הַמִּצְוָה הַיְסוֹדִית שֶׁמְּאַמֵּץ רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַכְּלָל הַגָּדוֹל בַּתּוֹרָה: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ"!

מִי אַתָּה בֶּאֱמֶת?

בְּדֶרֶךְ כְּלָל אֲנִי מִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת מֵאֵלּוּ שֶׁשְּׂמֵחִים בְּחֶלְקָם. מָה שֶׁיֵּשׁ לִי — יֵשׁ לִי, וּמָה שֶׁלֹּא — בַּנִּרְאֶה שֶׁלֹּא צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁלִּי. אֲבָל לִפְעָמִים בְּכָל זֹאת זֶה קוֹרֶה לִי — אֲנִי מַרְגִּישׁ בַּלֵּב קִנְאָה.

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

הַדָּבָר יָכוֹל לִקְרוֹת כְּשֶׁחָבֵר מֵבִיא לַכִּתָּה מִשְׂחָק חָדָשׁ וּמְשֻׂכְלָל שֶׁאֵין לִי. נָכוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין לִי סִבָּה אֲמִתִּית לְקַנְּאָ, וְשֶׁקִּנְאָה הִיא מִדָּה רָעָה, וּבְכָל זֹאת לֹא אַשַׁקֵּר לְעַצְמִי — כָּךְ הִיא הַהַרְגָּשָׁה בַּלֵּב. בַּמּוּבָן, אֲנִי לֹא רוֹצֶה שֶׁאֲחֵרִים יֵדְעוּ מִכָּךְ וְלָכֵן מִשְׁתַּדֵּל מְאוֹד לְהַסְתִּיר אֶת מָה שֶׁאֲנִי מַרְגִּישׁ בַּלֵּב. אֲנִי פּוֹנֶה לְעִסּוּק אַחֵר וּמַעֲמִיד פָּנִים שֶׁכְּלָל לֹא אִכְפַּת לִי. בְּדֶרֶךְ כְּלָל זֶה עוֹבֵד לִי. אַף אֶחָד לֹא שָׂם לֵב, וּלְאַחַר כַּמָּה זְמַן גַּם אֲנִי שׁוֹכֵחַ מִכָּל הָעִנְיָן.

אֲבָל פַּעַם אַחַת הִשְׁתַּבְּשָׁה לִי הַתָּכְנִית. בְּדִיּוּק בָּרֶגַע שֶׁהִתְחַלְתִּי לְהַפְנוֹת אֶת הַגַּב נִגַּשׁ אֵלַי אֶחָד הַיְלָדִים וְלָחַשׁ לִי בָּאֹזֶן בַּעֲקִיצָה: "רוֹאִים, רוֹאִים שֶׁאַתָּה מְקַנֵּא...". מָה אֹמַר לָכֶם? טוֹב שֶׁזֶּה הָיָה בָּאֹזֶן וּבְשֶׁקֶט, כִּי אֲנִי נוֹרָא נִפְגַּעְתִּי. בָּרֶגַע הָרִאשׁוֹן מַמָּשׁ כָּעַסְתִּי. רָצִיתִי לִצְעֹק עָלָיו בְּקוֹל שֶׁהוּא שַׁקְרָן, וְשֶׁאֲנִי בִּכְלָל לֹא מְקַנֵּא וְזוֹ סְתָם עֲלִילָה, אֲבָל מִיָּד הֵבַנְתִּי שֶׁזֶּה לֹא שַׁיָּךְ. הוּא בֶּאֱמֶת צוֹדֵק. מָה, אֲנִי מַלְאָךְ? נָכוֹן שֶׁאֲנִי לֹא רוֹצֶה לְקַנֵּא, אֲבָל זֶה רַק הָרָצוֹן. בְּפוֹעַל בֶּאֱמֶת 'יָצְאוּ לִי הָעֵינַיִם'...

אָז מָה בְּכָל זֹאת הִכְעִיס אוֹתִי? הִפְרִיעָה לִי הַדֶּרֶךְ בָּהּ בָּחַר אוֹתוֹ חָבֵר לְהַצִּיג אֶת הַדְּבָרִים. אֲנִי קַנַּאי? אַתָּה יוֹדֵעַ כַּמָּה אֲנִי מִתְאַמֵּץ שֶׁלֹּא לִהְיוֹת כָּזֶה? מָה אַתָּה מַדְבִּיק עָלַי תָּוִית שֶׁל 'קַנַּאי'? אֲנִי דַּוְקָא אֶחָד שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל לְהִתְגַּבֵּר עַל קִנְאָה! אֲנִי כָּל כָּךְ מִתְאַמֵּץ, וְהוּא בְּבַת אַחַת בָּא וְהוֹפֵךְ אֶת הַתְּמוּנָה. הוּא כְּאִלּוּ בָּא וְאוֹמֵר: לֹא מְעַנְיֵן אוֹתִי וְלֹא חָשׁוּב לִי מָה שֶׁרָצִיתָ. בְּעֶצֶם הוּא אוֹמֵר לִי שֶׁאֲנִי גָּרוּעַ פַּעֲמַיִם: פַּעַם אַחַת שֶׁאֲנִי בִּכְלָל לֹא כָּזֶה צַדִּיק, שֶׁאֲנִי קַנַּאי כְּמוֹ כֻּלָּם, וּבַפַּעַם הַשְּׁנִיָּה הוּא מְגַלֶּה שֶׁאֲנִי גַּם שַׂחְקָן מִקְצוֹעִי שֶׁמְּרַמֶּה אֶת כֻּלָּם וּמְנַסֶּה 'לְשַׂחֵק אוֹתָהּ' צַדִּיק...

עַל כָּכָה אַחַת

זוֹכְרִים אֶת הַסִּפּוּר שֶׁל הִלֵּל הַזָּקֵן וְהַגֵּר? כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ אוֹתוֹ נָכְרִי אֶל הִלֵּל וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהִתְגַּיֵּר וְלִלְמֹד אֶת הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ עַל רֶגֶל אַחַת עָנָה לוֹ הִלֵּל בְּמִשְׁפָּט קָצָר. הִלֵּל בָּחַר אֶת הַפָּסוּק מֵהַפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ, "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ", אֶלָּא שֶׁהוּא בָּחַר לוֹמַר אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ הַשְּׁלִילָה, בַּאֲרַמִּית: "מָאן דְּעָלָךְ סָנֵי לְחַבְרָךְ לֹא תַּעֲבִיד" — מָה שֶׁשָּׂנוּא עָלֶיךָ לֹא תַּעֲשֶׂה לַחֲבֵרְךָ. הַרְבֵּה פְּעָמִים כַּאֲשֶׁר אוֹמְרִים רַעְיוֹן בְּדֶרֶךְ הַשְּׁלִילָה, הוּא נִשְׁמָע הַרְבֵּה יוֹתֵר בָּרוּר.

אַתֶּם יוֹדְעִים מִי מַכִּיר הֵכִי טוֹב אֶת הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁלָּנוּ? אֲנַחְנוּ בְּעַצְמֵנוּ. אֲחֵרִים יְכוֹלִים לַחֲשֹׁב עָלֵינוּ כָּל מִינֵי דְּבָרִים, אֲבָל רַק אֲנַחְנוּ נִמְצָאִים 'בִּפְנִים' וְיוֹדְעִים אֶת כָּל הַסּוֹדוֹת. בְּדֶרֶךְ כְּלָל אֶת הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁלָּנוּ אֲנַחְנוּ מִשְׁתַּדְּלִים לְהַבְלִיט, וְאִלּוּ אֶת הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁלָּנוּ לְהַחְבִּיא וּלְהַסְתִּיר. אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים לְעַצְמֵנוּ: "נָכוֹן, יֵשׁ לָנוּ עוֹד מָה לְתַקֵּן, אֲבָל זֶה לֹא הָעִקָּר אֲצְלֵנוּ. הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת וְהַמַּעֲשִׂים

הַטּוֹבִים שֶׁלָּנוּ — הֵם הָעִקָּר".

וּמָה הָאָדָם הֲכִי שׁוֹנֵא? שֶׁבָּאִים וְאוֹמְרִים לוֹ הָפוּךְ, שֶׁמְּגַלִּים אֶת הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁלִּי בַּחוּץ וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם הָעִקָּר אֲצִלִי. בָּא הִלֵּל הַזָּקֵן וְאוֹמֵר לְאוֹתוֹ נָכְרִי: יְסוֹד הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הוּא לַהֲפוֹךְ אֶת הַסֵּדֶר. אֶת גִּלּוּי הַחֶסְרוֹנוֹת תַּשְׁאִיר לְעַצְמְךָ, לַזְּמַן בּוֹ אַתָּה חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה וּמְתַקֵּן אֶת הַמַּעֲשִׂים שֶׁלְּךָ. אֵצֶל הֶחָבֵר תִּנְהַג הָפוּךְ — תַּחְמִיא לוֹ, תְּפַרְגֵּן לוֹ, תִּרְאֶה אֶת הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁלּוֹ. מֵהַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁלּוֹ תִּתְעַלֵּם כָּרֵגַע. וְאִם הֵם קוֹפְצִים לְךָ מוּל הַפָּנִים? סוֹבֵב אוֹתָן בְּבַקָּשָׁה, תִּסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם בַּאֲלַכְסוֹן...

יְסוֹד הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ

מָה עָשִׂינוּ כָּאן? הִצְלַחְנוּ לְהִסְתַּכֵּל עַל הֶחָבֵר בְּצוּרָה מְתֻקֶּנֶת, בְּדִיּוּק בַּדֶּרֶךְ בָּהּ הָיִינוּ מְאַחֲלִים לְעַצְמֵנוּ שֶׁיִּסְתַּכֵּל הוּא עָלֵינוּ. בְּדֶרֶךְ זוֹ אָנוּ מְגַלִּים כִּי כֻּלָּנוּ, כָּל הַיְּהוּדִים, מְאֻחָדִים בְּנִשְׁמָה אַחַת. אַתֶּם יוֹדְעִים מָה קוֹרֶה לְהוֹרִים שֶׁרוֹאִים אֶת הַיְּלָדִים מְשַׂחֲקִים יָפֶה אֶחָד עִם הַשֵּׁנִי בְּמִקּוֹם לָרִיב? הֵם מְקַבְּלִים חֵשֶׁק לָתֵת לַיְּלָדִים שֶׁלָּהֶם עוֹד וְעוֹד מַתָּנוֹת.

מִי שֶׁנּוֹהֵג כָּךְ מְעוֹרֵר עָלָיו הִתְנַהֲגוּת דּוֹמָה מִלְּמַעְלָה. גַּם ה' יִתְבָּרַךְ מַפְנֶה אֶת מַבָּטוֹ וּמִתְמַקֵּד רַק בַּדְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁלּוֹ. וּמָה עִם כָּל הַדְּבָרִים הַלֹּא־טוֹבִים? עַל כָּךְ נֶאֱמַר "לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל". ה' פָּשׁוּט מִתְעַלֵּם מֵהֶם — "ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ"!

כַּאֲשֶׁר כֻּלָּנוּ מְאֻחָדִים מְקַבֵּל ה' חֵשֶׁק מְיֻחָד לָתֵת לָנוּ מַתָּנוֹת בְּשֶׁפַע. אֵיךְ חוֹתְמִים אֶת תְּפִלַּת עֲמִידָה? "בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ... בְּאוֹר פָּנֶיךָ" — כַּאֲשֶׁר "כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד"!

שֶׁנִּזְכֶּה בִּזְכוּת רַבִּי שִׁמְעוֹן לְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל אֲמִתִּית!
שַׁבָּת שָׁלוֹם וּמְבֹרָךְ!

המשך מעמ' 27 <<<

אלישע־אחר — ששנה ופירש, ובסופו של דבר התייוון ויצא מעם ישראל. רבי מאיר הצליח ללמוד אף ממנו, כפי שנאמר עליו: "תוכו אכל, קליפתו זרק". אך יותר מכך — הוא אף התאמץ רבות לתקן ולהחזיר את אלישע־אחר גם לאחר מותו, ובסופו של דבר — לאחר כמאתים שנה בהן נראתה אש הגיהנם בוערת על קברו — הוא הצליח בכך. ראיית כל יהודי כבן זהו כח משיחי, כפי שהמשיח עצמו יגרום לכל החוטאים לקיים בעצמם "קליפתו זרק". אכן, רבי מאיר הזדהה כנשמת משיח רגעים ספורים לפני מותו - וזהו עומק החיבור בין רבי מאיר לענייננו של פסח שני: רבי מאיר עוסק בטהרת הטמאים ברוחניות ושיבת ההולכים בדרך רחוקה, עד לביאת "רוח אפינו משיח הוי'". (ע"פ שיעור י"ג אייר ע"ב)

רמזים: שני הפעלים אכל זרק = משיח! ר"ת אז - ישיר. בהכאה פרטית, אכל זרק = 7007 = 11 סע' 637, 7 ברבוע פעמים 13 = הוי' תורה = יראת הוי'.

רבי מאיר ברוריא = אמת אמת (איש מזריע תחלה אשה מזרעת תחלה) וד"ל.

קח תנ"ך לסיור מודרך באצילות. בלימוד המקרא, שקדושתו מגיעה עד עולם העשיה, הבסיס לכל הוא הפשט – "אין מקרא יוצא מידי פשוטו". לימוד הקבלה, שקדושתה שייכת לעולם האצילות, שייך במובהק לרובד הסוד שבתורה. אף על פי כן, באופן מפתיע, יש קשר מובהק ביניהם – דווקא הסוד עוזר לגילוי עומק פשוטו של מקרא, ודווקא מתוך פשוטו של מקרא מגיעים לסודות העמוקים ביותר.

האריז"ל מפרט שנים־עשר פרצופים בעולם האצילות. האם אנחנו, במושגינו המגושמים, מסוגלים לעבור מההגדרות הכמעט 'טכניות' של הקבלה אל הכרות עם הפרצופים העליונים ועמידה על אופיים? חלק מפרצופי האצילות נקראים בפירוש בשמות האבות והאמהות, ומכאן 'הזמנה' לזהות כל פרצוף עם דמות תנ"כית אחרת – החל האבות והאמהות וכלה בדמויות השייכות לימות המשיח (הנשקפות לנו מאבותיהן בתנ"ך). הגדרות הקבלה עוזרות להתבונן מחדש בדמויות התנ"כיות המוכרות וההכרות עם הדמויות מקרבת אלינו את פרצופי האצילות ונותנת להם אופי וקורות־חיים שמאפשרים לימוד חי ונוכח.

בגליון השבוע שיעור עמוק, שמגדיר מחדש במושגי זמן ומודעות את שלבי ההתפתחות מקטנות לגדלות הקבליים, מצמיח מההגדרות התבוננות חדשה בפרצופי האצילות, והופך את הכל חי ומוחשי דרך החזרה אל ההכרות הפשוטה עם דמויות התנ"ך.

